

Global Storyline

Jak vtáhnout děti do děje světa
Naše půda, naše plody (4.-5. třída)

Metodiku příběhu vytvořila skotská organizace WOSDEC.

Pro české prostředí ji adaptovala organizace NaZemi ve spolupráci se skupinou učitelů: Karla Černá, Lenka Spáčilová, Petra Turečková, Kateřina Trnková, Marta Kuchaříková a Martina Grycová. Všem tímto děkujeme za spolupráci a cenné podněty.

STORYLINE – JAK VTÁHNOUT DĚTI DO DĚJE SVĚTA

Příběhy umožňují dětem vystoupit ze svého světa, vstoupit do světa příběhu a do svého světa se vrátit se zkušeností.

Marie-Jeanne McNaughton

Metoda storyline vtahuje děti do děje světa okolo nich, a tím je učí. Děje se tak prostřednictvím příběhu, který se stává osou výuky po dobu dvou až tří měsíců. Příběh nastoluje učitel, následně do něj promítá konkrétní témata a formuluje klíčové otázky k prozkoumávání problému v rámci příběhu i v navazující výuce. Zbytek už je na dětech a na jejich vlastním uvažování, dohodě a rozhodování. Storyline umožňuje integrovat výuku, využívat mezipředmětové vztahy a vytváří smysluplný kontext pro učení.

Velké zázemí pro storyline vzniklo v 70. letech ve Skotsku a postupně se vytvořilo v dalších evropských zemích, například v Nizozemí a ve skandinávských zemích. V současnosti zažívá storyline ve Skotsku renesanci a rozšiřuje se i za jeho hranice.

Konkrétně v globálních příbězích (Global Storylines) vytváří třída fiktivní komunitu, která čelí postupně se objevujícím problémům. Děti v rolích i mimo role hledají pro svou fiktivní komunitu řešení. Výuka s dějovou linkou využívá dramatizaci, a umožňuje tak prozkoumávat komplexní globální témata v bezpečném prostředí fiktivního příběhu. Global Storylines jsou tedy ideálním nástrojem globálního rozvojového vzdělávání, které vede k porozumění našim vztahům s ostatními lidmi a místy ve světě.

PŘÍBĚH NAŠE PŮDA, NAŠE PLODY

Tento příběh se odehrává ve smyšlené zemědělské komunitě, v níž všichni její členové pěstují stejnou plodinu, kterou dále prodávají na trhu. Komunita čelí jednak problémům způsobeným výkyvy ceny plodiny na trhu, ale objeví se i závažnější situace: jednoho dne přijede zástupce velké společnosti, který tvrdí, že společnost koupila všechny pozemky, na nichž komunita od nepaměti hospodaří, a chce začít pěstovat zcela novou plodinu. Jak si komunita se situací poradí?

Ústředním tématem příběhu je půda a její význam pro ekosystémy a život člověka. Příběh tedy nabízí příležitost rozvíjet s žáky jejich vztah k půdě. Dozvedí se, jakými způsoby je s půdou nakládáno, a to jak v našem nejbližším okolí, tak i ve světě. Způsob, jakým s půdou hospodaříme a jak s ní nakládáme, totiž významně ovlivňuje životní prostředí a kvalitu života. S využíváním půdy přímo souvisí také právo na potraviny a možnost pěstovat plodiny pro svou vlastní spotřebu. Pro drobné farmáře, kteří tvoří více než polovinu všech hladovějících, má pak zásadní význam přístup k půdě a vodním zdrojům pro zavlažování (Glopolis, 2011). Smyslem příběhu je proto také podpořit uvědomění si vztahu a propojení s těmito lidmi, kteří produkují potraviny nejen pro jejich vlastní, ale také pro naši spotřebu.

Příběh **Naše půda, naše plody** potom přímo poukazuje na problematiku zabírání půdy (tzv. land grabbing). V souvislosti s potravinovou krizí z let 2007/2008 si začali zahraniční investoři pronajímat rozsáhlé plochy půdy (nad tisíc hektarů) v tzv. rozvojových zemích. Zastánci zahraničních investic často argumentují podfinancovaným zemědělským sektorem, rozvojem venkova a nových pracovních příležitostí pro místní obyvatelstvo. Většinu investorů však tvoří soukromé subjekty, jejichž hlavním cílem je finanční zisk. Od roku 2008 se mezi investory zařadily rovněž vlády některých států. Jejich motivací je zajištění potravinové bezpečnosti vlastního národa (např. Saúdská Arábie, Katar nebo Spojené arabské emiráty, které trpí nedostatkem produktivní půdy a vodních zdrojů). Dalším důvodem je také zvyšující se poptávka po biopalivech (zejména investoři z EU a USA).

Ačkoli například drobní etiopští zemědělci půdu pro zemědělství využívají, zahraniční společnosti bývají obviňovány z úplatkářství, čímž místní obyvatele podněcují k odchodu z jejich vesnic. Takovýto proces lze považovat za zabírání půdy, které by mohlo odsunout právo místních komunit na vlastnictví půdy na druhou kolej. Hostitelské země by také mohly mít v budoucnu potíže s nedostatkem potravin a nakonec by je zabírání půdy mohlo připravit i o jejich vlastní přírodní zdroje.

Termín „zábor půdy“ tedy označuje „koupí nebo pronájem rozsáhlých ploch půdy v převážně chudých, rozvojových zemích bohatšími státy, které mají problém se zajišťováním potravin, a soukromými investory za účelem pěstování plodin pro export“ (Glopolis, 2011).

Dovednosti, které můžeme díky příběhu rozvíjet

Učení se příběhem lze začlenit do běžného života třídy i školy a stejně tak i do školního vzdělávacího programu. Přirozeně jsou díky tomuto příběhu naplňovány klíčové kompetence dané RVP pro ZV. V závěru metodiky najdete podrobný rozpis kompetencí, které žáci v příběhu rozvíjejí, a konkrétní příklady vztahující se přímo k tomuto příběhu (**příloha 1**).

Učivo jednotlivých předmětů

Jak propojit příběh s učivem jednotlivých předmětů? Příběh nabízí mnoho příležitostí pro mezipředmětové učení, samozřejmě ale nelze očekávat, že každé učivo lze s příběhem propojit. Spíše lze využívat příležitosti k učení, které nám příběh a reakce žáků nabídnou. Každý učitel dokáže posoudit, co se do příběhu hodí, a co je naopak lepší vyučovat jiným způsobem. Konkrétní návrhy na propojení očekávaných výstupů RVP a příběhu najdete také v závěru metodiky (**příloha 2**).

Osnova příběhu

Příběh se skládá celkem ze sedmi epizod. První epizodě předchází přípravná práce, která by měla vám i žákům pomoci naladit se na téma, zjistit, co všechno víte i nevíte a jaké otázky vám vyvstávají. Součástí příběhu jsou také tzv. dramatické vstupy, kdy učitel i žáci pracují v roli. Popsané dramatické vstupy jsou klíčové pro posun děje příběhu. Epizody obsahují také podpůrné aktivity, které umožňují dále rozvíjet témata jednotlivých epizod a příběhu. Jsou důležité pro hlubší porozumění problémům, jež komunita v příběhu řeší, a také pro propojení příběhu s reálnými problémy u nás i ve světě. Podrobné popisy podpůrných aktivit najdete v závěru (**příloha 3**), u některých jsou uvedeny odkazy na on-line publikace. Na konci metodiky naleznete rovněž aktivity od učitelů, kteří příběh pilotovali na českých školách (**příloha 4**).

EPIZODA	CO SE STANE	HLAVNÍ CÍL
Epizoda 0 Příprava na příběh	Žáci by se měli připravit na práci s tématem potravin, zemědělství a významu půdy. Můžete také otevřít téma hladu a nedostatku potravin.	Žáci rozvíjejí svůj vztah k půdě a potravinám, začínají rozumět významu zemědělství pro lidstvo i jednotlivce.
Epizoda 1 Naše plodina	Žáci si zvolí, jakou plodinu bude jejich komunita pěstovat, a vytvoří prostředí, ve kterém bude komunita žít.	Žáci začínají chápat provázanost vztahů mezi lidmi a životním prostředím, ve kterém žijí.
Epizoda 2 Kdo v komunitě žije?	Žáci společně prodiskutují, jak komunita funguje a co potřebuje. Komunitu navštíví reportéři, aby s obyvateli udělali rozhovor o jejich plodině a jejich způsobu života. Dramatický vstup 1: Návštěva reportérů	Žáci si začínají uvědomovat, jaké jsou potřeby a role jednotlivců v komunitě, jejich práva a odpovědnosti. Posilují a rozvíjejí vztah ke své postavě.
Epizoda 3 Období sklizně	Blíží se období sklizně, které pro komunitu znamená nejvýznamnější část roku. Dramatický vstup 2: Den sklizně	Žáci prohlubují svůj vztah k půdě, poznávají rozmanitost různých zemědělských přístupů a technologií, objevují souvislosti mezi zemědělským průběhem roku a kulturními zvyklostmi (svátky).
Epizoda 4 Jak obchodujeme?	Komunita plodinu prezentuje na trhu, kde se jí snaží prodat. Ceny se však začnou nepředvídatelně měnit. Dramatický vstup 3a: První den prodejní sezóny – tržiště Dramatický vstup 3b: Ceny rostou a klesají	Žáci objevují, jaký význam mají pro zeměděle peníze, a rozhodují o výdajích komunity. Řeší krizovou situaci při poklesu cen na trhu, učí se rozpoznávat a čelit nespravedlnosti.
Epizoda 5 Přijíždí cizinec	Komunitu navštíví zástupce společnosti, které stát, v němž žijí, prodal jejich půdu (komunita půdu totiž vlastní pouze na základě tradice, nikoli zákona). Zástupce chce, aby komunita začala pěstovat novou plodinu, která nebude tolik podléhat cenovým změnám. Dramatický vstup 4: Zábor půdy	Žáci rozvíjejí schopnost empatie – vcítění se do lidí v obtížných situacích. Učí se na situaci nahlížet z různých úhlů pohledu, hledat argumenty pro navrhovaná řešení a uvědomovat si jejich možné důsledky.
Epizoda 6 Dopis	Komunita už několik měsíců pracuje pro společnost a pěstuje novou plodinu. Zástupcům komunity přijde dopis s oznámením, že jejich pracovní smlouvy vypršely. Není jisté, zda smlouva bude prodloužena všem. Dramatický vstup 5: Dopis	Žáci dále prohlubují schopnost empatie – vcítění se do lidí v obtížných situacích. Hledají cesty ke skupinové shodě na možném řešení situace a uvědomují si důsledky navrhovaného řešení.
Epizoda 7 Oslava udržitelných rozhodnutí	V závěrečné epizodě byste měli využít výsledky práce z předešlých epizod, abyste sdíleli nové zkušenosti a znalosti. Tato část se zaměřuje na hledání způsobů, kterými je možné záborům půdy bránit. Měla by také proběhnout rekapitulace a reflexe celého příběhu.	Žáci vyhodnocují a reflektují celý příběh. Uvědomují si, že i jednotlivci mohou měnit svět kolem sebe k lepšímu, a navrhují a realizují akce, kterými mohou k pozitivním změnám přispět.

ABY METODA STORYLINE FUNGOVALA...

Výuka s dějovou linkou se dělí jednak na dramatické vstupy, při nichž žáci i učitel vstupují do rolí a jejich postavy musejí čelit problémům a výzvám, a jednak na učení mimo příběh. Dramatické vstupy posouvají příběh a otvírají otázky a úkoly k učení. V rolích získávají žáci sebedůvěru a motivaci pro učení. Děti i učitelé žijí současně ve dvou světech: ve světě příběhu, když jsou v rolích, a v reálném světě, do kterého přenášejí zkušenost. Přecházení mezi těmito dvěma světy vytváří bezpečné prostředí pro učení.

Zejména vstupování do příběhu a vystupování z příběhu umožňuje žákům měnit perspektivu a poskytuje prostor pro reflexi, kdy se žáci s odstupem dívají na jednání svých postav a na své prožívání v rolích a pojmenovávají si, co se díky tomu naučili.

Následující tipy vám mají pomoci vytěžit ze storyline co nejvíce. Rozvíjejí otázky, jak to udělat, aby žáci i učitelé měli jasno, ve kterém světě se zrovna nacházíme, jak vést reflexi a jak postupně rozšiřovat prostor pro iniciativu žáků (participace).

1) JAK ROZLIŠIT PRÁCI V ROLÍCH A PRÁCI MIMO ROLE

- Pro odlišení příběhu a reality dobře poslouží **rekvizita** (kravata, šátek, kladivo...), jejíž uchopení či odložení prozrazuje, je-li žák či učitel v roli, nebo ne.
- Také učitelův **slovní projev** dává najevo, kde se nacházíme: *doneste si rekvizity, budeme se přemísťovat; opustíme nyní příběh a podívejme se na to, jak obyvatelé postupovali.*
- Jasně oddělování příběhu a reality vám umožní využít jakoukoli situaci v příběhu k učení. Stačí **dramatický vstup zastavit** a vystoupit z role, například pokud jako učitel vidím, že sebou děti v rolích nechávají manipulovat: *Co se v příběhu právě stalo? Jak se vaše postavy cítily, když obchodník řekl: Situace se změnila. Moje nabídka z našeho minulého setkání již neplatí. Co by se ho teď mohli obyvatelé vesnice zeptat, aby si ověřili, zda mu mohou důvěřovat?* Potom se může třída vrátit do rozehrané situace.
- Reflexe či výklad učiva vedte mimo příběh.

2) JAK VÉST REFLEXE A PODPOROVAT PŘENOS ZKUŠENOSTI DO ŽIVOTA

Co mi došlo? Jak je úžasné, když Petřík může mluvit o své osobě jako o Tadeášovi. Petr přemýšlí o tom, proč Tadeáš jedná tak, jak jedná, a jak se právě asi cítí.

(z reflexe učitelů)

Reflexe je naprosto klíčová pro proces učení. Reflexe pomáhá dětem uvědomit si, co se dělo a jak to prožily, a odvodit z toho poznání, které mohou uplatnit příště. V neposlední řadě vede děti k tomu, že si uvědomí, že se učí. Díky tomu pak mohou své učení vědomě řídit.

Jak reflexi zaměřit

Orientovat se v tom, na co zaměřit reflexi, pomáhají cíle jednotlivých epizod, případně cíle, které si vyučující sami stanoví, a otázky za každou epizodou.

Jak strukturovat reflexi

Fáze reflexe

Reflexe má čtyři fáze, které nemusejí být pokryty všechny. Záleží na kontextu aktivity. Po dramatizaci a po aktivitách, které jsou silným zážitkem a vzbuzují emoce dětí, začneme otázkami na prožívání (1). Někdy je možné začít rovnou popisným ohlédnutím za tím, co se vlastně dělo (2), zobecníme zkušenost (3) a formulujeme poučení pro příště (4).

Příklady otázek pro rozprůdnění diskuze

- *Když se podíváte zpátky na to, co se v příběhu odehrálo, co tomu říkáte?*
- *Jak jste se v roli vesničanů cítili, když...?* (1) Prožitek a pocity
- *Co se dělo? Co vesničané udělali? Co dělala tvoje postava? Jak občané spolupracovali?* (2) Popis dění, „ohlédnutí“

- *Co by měli udělat jinak, a co se naopak osvědčilo? Kdybyste ten příběh brali jako učení a měli říct jednu věc, co jste se z toho, co se na trhu stalo, naučili? Lze upravovat podle cíle: Jak můžeme rozeznávat lháře od člověka, který mluví pravdu? Jak to poznám? Jak to můžu ověřit?* (3) Zobecnění zkušenosti
- *Co se potřebujete naučit, abyste si dále v rolích občanů věděli rady?* (4) Ponaučení pro přístě

Přenos do života

U storyline je důležité věnovat pozornost otázkám, které pomáhají přenosu do života – které umožňují hledat paralely s příběhem v reálném životě dětí a ve světě kolem nás.

Stalo se vám někdy něco, co jste považovali za nespravedlivé? Jak jste se cítili? Co jste s tím dělali? Udělali jste někdy vy něco, co někdo jiný považoval za nespravedlivé? Jak jste situaci řešili? Napadají vás příklady nějakých nespravedlností, které se dějí ve světě? Co s tím můžeme dělat?

Tipy

- Otázky vztahujeme k cílům epizody či daného úseku.
- Začneme ze široka, abychom zachytili to, co je pro děti nejživější a nejdůležitější, a pak zužujeme záběr.
- Vyvažujeme, o čem chceme mluvit my, a o čem zase žáci.

Práce věnovaná původu potravin přiměla žáky ptát se vedení školní jídelny na to, odkud jsou potraviny, z nichž vaří. Rodiče se zapojili v obchodě, dohledávali původ potravin a zapisovali to do mapy. Napadlo je, aby šli otrávit pana ředitele, aby to samé dělal s potravinami ve školní jídelně. Takže z toho máme takový megaprojekt, nabalili jsme toho opravdu hodně.

(ze setkání s učiteli)

3) ZVĚTŠOVÁNÍ PROSTORU PRO INICIATIVU ŽÁKŮ A JEJICH PODÍL NA PROCESECH UČENÍ

Přístup storyline umožňuje učit děti aktivnímu občanství. Příběh otvírá dětem prostor pro uplatňování vlastního vlivu na situace a události. Učitel je tak podporuje ve stále větší participaci na procesech, které se jich týkají. Participace – účast na dění – může začít od drobností. Nabízíme několik tipů:

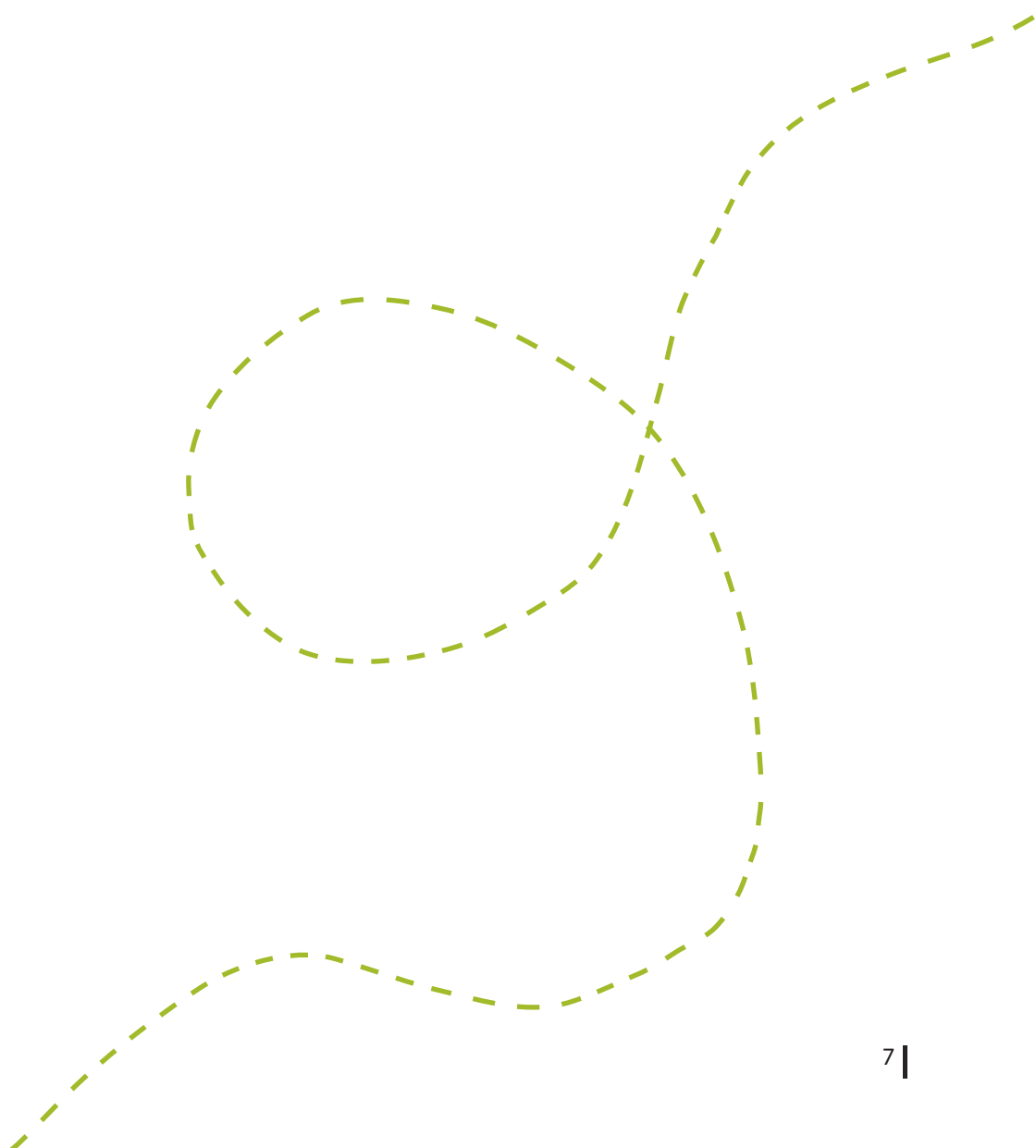
- Využívejte a rozvíjejte nápady dětí, nechte je jejich nápady uplatnit.
- Podpořte je v dávání konstruktivní zpětné vazby: například děti popisným jazykem pojmenovávají chování druhých, které je těší, či naopak ruší; pojmenují slabá místa plánu, a tím jej pomáhají vylepšit.
- Vyzkoušejte s dětmi různé procesy rozhodování, jdoucí za pouhé hlasování pro návrhy.
- Umožněte dětem porozumět důsledkům vlastních rozhodnutí tak, že je necháte zažít je.
- Prostor pro participaci je také mimo příběh, děti se učí být odpovědné za svoje učení: *Co se potřebujeme ještě naučit, abychom v rolích občanů z příběhu mohli informovaně rozhodnout?*

Jak naložit s tím, když se žáci rozhodnou jinak, než kudy vede linka příběhu

- Pokud by se děti v rolích obyvatel vesnice rozhodli, že např. nechtějí prodávat plodinu na trhu, využijte to pro další důležité učení pro život: jak přijímat věci, které nejsou podle mého. Nezapomeňte, že takové učení je třeba podpořit reflexí. V příběhu to můžete uvést následovně: žáci představují pouze část vesnice, ostatní či starosta rozhodli jinak.

Z čeho se skládají popisy epizod

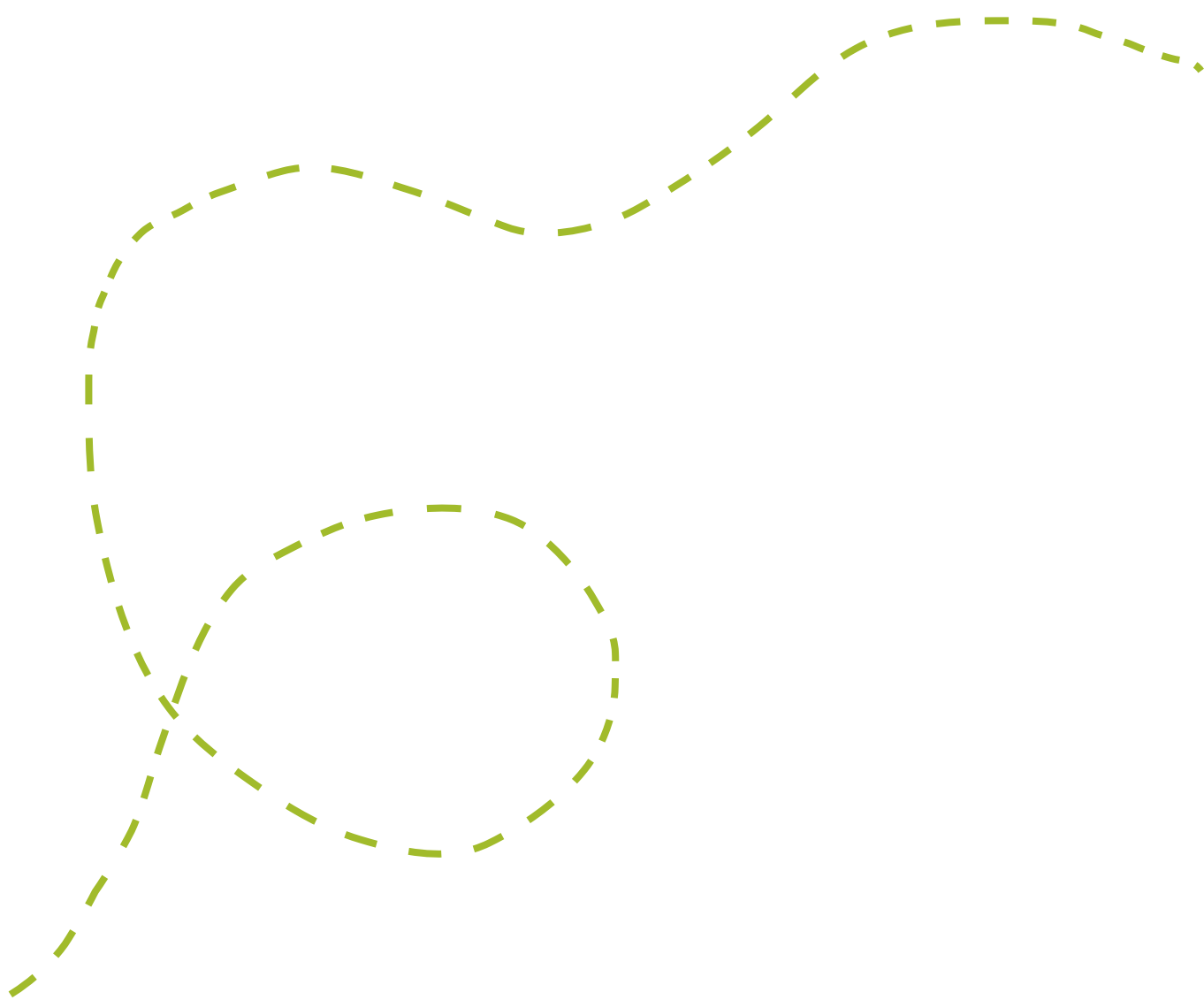
- **Anotace** – stručně shrnuje, co se v dané epizodě odehraje jak v příběhu, tak v učení
- **Cíle** – každá epizoda má hlavní cíl (viz osnova), který je formulován jako dlouhodobý vzdělávací záměr, ke kterému epizoda směřuje; u jednotlivých epizod jsou formulovány konkrétní cíle, které lze dle potřeby obměňovat
- **Co nás zajímá** – klíčové otázky utvářející příběhovou linii vysvětlují, co žáci v dané epizodě budou prozkoumávat
- **Průběh epizody** – pomocí konkrétních instrukcí popisuje, jak žáky epizodou provést
- **Dramatické vstupy** – u většiny epizod tvoří jejich součást dramatický vstup, který posouvá příběh
- **Podpůrné aktivity** – lekce, které žákům mimo role pomáhají porozumět důležitým konceptům či prozkoumat témata, jež s příběhem souvisejí; často prohlubují globální rozměr příběhu
- **Na co se zaměřit v reflexi** – tato část pomáhá učiteli s hodnocením posunu žáků tím, že formou otázek zaměřuje pozornost na to, co u žáků sledovat; jsou zde uvedeny i příklady konkrétních otázek pro reflexi

Naše půda, naše plody

Linka příběhu

(4.-5. třída)

EPIZODA 0

PŘÍPRAVA NA PŘÍBĚH

Anotace

Žáci by se měli připravit na práci s tématem potravin, zemědělství a významu půdy. Můžete také otevřít téma hladu a nedostatku potravin.

Cíle

Žáci:

- se připravují na práci s tématem zemědělství, sdílejí dosavadní zkušenosti a poznatky;
- rozvíjejí svůj vztah k potravinám a k půdě;
- prohlubují své porozumění významu zemědělství pro jednotlivce i pro lidstvo.

Co nás zajímá

- Jaké jsou základní věci, které potřebujeme pro přežití?
- Co jedí lidé u nás a co ve světě?
- Odkud pochází jídlo?
- Co potřebují rostliny, aby rostly? Proč je půda vzácná?
- Co je to zemědělský statek?
- Kdo je to zemědělec?
- Jaké druhy zemědělských statků či farem na světě existují?
- Jak se dostane jídlo od zemědělce až k nám na talíř?
- Existují dnes na světě lidé, kteří mají hlad? Jaké to je mít hlad?

Průběh epizody

- Před začátkem příběhu je třeba s žáky probádat fenomén jídla jako lidského práva a komodity (tedy zboží, se kterým se obchoduje). Věnujte dostatek času tomu, aby žáci měli možnost uvědomit si, kde a jak jídlo vzniká a co se děje předtím, než se dostane na pulty obchodů a supermarketů. Věnujte se tomu, jak se jídlo dostává z pole na talíř.
- Diskutujte o tom, co znamená slovo statek/zemědělec. Můžete využít stránky <http://www.wordle.net> a s žáky vytvořit jednoduché grafiky zachycující vaše diskuze.
- Vytvořte s žáky myšlenkovou mapu na téma „Co vím o jídle“. Diskutujte o tom, odkud různé jídlo pochází (např. tropické ovoce, rýže, kakao...). Můžete pracovat s fotografiemi různých plodin, zorganizovat ochutnávky, uspořádat anketu o nejoblíbenější jídlo, téma zpracovat výtvarně apod.
- Udělejte s žáky průzkum toho, jak vypadají a fungují zemědělské statky u nás i ve světě. Podívejte se společně na to, jaká různá prostředí se ve světě obhospodávají a jaké se k tomu používají metody, jaké jsou způsoby obdělávání půdy, co je potřeba k výrobě mléčných výrobků a masa, jak vypadají rybí farmy, palmové plantáže apod.
- Můžete zařadit práci v terénu – na školní zahradě, navštívit statek či zahradu v okolí nebo si něco společně vypěstovat.
- Přineste do školy reálné potraviny (nebo k tomu vyzvěte žáky) a poté nechte žáky zjistit, z jakých surovin jsou potraviny vyrobené (např. chleba – obilí, sýr – mléko, chipsy – brambory, kečup – rajčata, párky – prase). Můžete do školy přinést i suroviny a nechat žáky, aby je přiřazovali k potravinám. Případně zařadte aktivitu Z čeho je pizza?

- Věnujte se s žáky otázce, zda je, či není potřeba, aby se u nás produkovaly potraviny. Zařadte např. škálu souhlasím/nesouhlasím vztahující se k výroku „V České republice nepotřebujeme zemědělské statky“.
- Můžete se zaměřit na téma hladu jako možného důsledku nespravedlivého nastavení obchodu s potravinami a neudržitelného zacházení s půdou. Ptejte se žáků: *Jaké je to mít hlad? Kdy jste naposledy měli hlad? Existují na světě lidé, kteří mají hlad?*
- Pro otevření diskuze na téma půda můžete začít aktivitou souhlasím/nesouhlasím s výrokem „Jídlo je důležitější než půda“. Diskutujte s žáky o tom, proč s výrokem souhlasí, či nesouhlasí. Argumenty žáků si můžete zaznamenat a po skončení práce s příběhem aktivitu zopakovat a sledovat, jak se názory žáků posunuly.
- Nechte žáky v malých skupinách diskutovat nad obrázky, které zachycují různé způsoby využívání půdy (např. pole, pastvina, dům se zahradou, supermarket, silnice, cyklostezka, park, parkoviště). Žáci mohou obrázky seřadit do diamantu podle toho, které využití půdy považují za nejlepší.
- Prozkoumejte s žáky, co půda vlastně je, jak vzniká a z čeho se skládá.

Podpůrné aktivity

Proč mají lidé hlad (diamant) – aktivita pomůže otevřít diskuzi o tom, jaké mohou být důvody hladu ve světě a jaké mají žáci o příčinách hladu představy; je vhodné propojit ji s následující aktivitou Deset mýtů o hladu, která dodá další informace k tématu

Deset mýtů o hladu – aktivita z příručky Přehod' výhybku, neďivej se na svět černobíle!

Z čeho je pizza? – aktivita směřuje k tomu, aby si žáci začali uvědomovat, že jsme závislí na zemědělci z různých částí světa

Kvalitní, levné, nebo šetrné? – žáci diskutují a rozhodnou o tom, jaká kritéria jsou pro ně důležitá při výběru potravin (zda je to cena, kvalita, šetrnost k životnímu prostředí atd.)

Půda a voda – metodika pomůže žákům seznámit se s půdou, jejím významem pro organismy a život člověka

Kus půdy – aktivita umožní otevřít s žáky diskuzi o tom, jakými způsoby by oni sami využili kus půdy

Na co se zaměřit v reflexi

- Co žáci vědí a nevědí o produkci potravin? Co je zajímavé?
- Jaké byly jejich původní představy o tom, odkud pochází jídlo? Jak se změnilo?
- Jak vnímají zemědělce a jejich práci?
- Jaké jsou jejich představy o příčinách hladu ve světě?
- Co žáci při aktivitě souhlasím/nesouhlasím pojmenovávají jako důležité pro přežití?
- Dokáží žáci pojmenovat význam půdy pro produkci potravin?
- Projevuje se v jejich otázkách kritické myšlení? Jak?

EPIZODA 1

NAŠE PLODINA

Anotace

Žáci si zvolí, jakou plodinu bude jejich komunita pěstovat, a vytvoří prostředí, ve kterém bude komunita žít.

Cíle

Žáci:

- navrhnou a vyberou plodinu, kterou bude komunita pěstovat;
- pojmenují, co vše plodina potřebuje k životu;
- vytvoří prostředí, ve kterém bude komunita žít a pěstovat plodinu;
- začínají rozumět vzájemnému vlivu životního prostředí a životů lidí.

Co nás zajímá

- Co pěstujeme?
- Jak naše plodina vypadá?
- Co naše plodina potřebuje, aby dobře rostla?
- Jak vypadá prostředí naší zemědělské komunity?
- Co jde z naší plodiny vyrobit? Jakým způsobem se zpracovávají její jednotlivé části?

Průběh epizody

- Prozkoumejte s žáky, jaké rostlinné složky se vyskytují v různých výrobcích – žáci vezmou několik předmětů a určí, jestli jsou přírodní, nebo umělé, a pak rozhodnou, které z přírodních výrobků obsahují rostlinné složky a jaké (např. mýdlo, šampon, zubní pasta, bavlněné tričko, potraviny, nápoje, kosmetika).
- Seznamte žáky s úvodním příběhem.

Úvodní příběh

Tento příběh je o komunitě zemědělců. Ti pěstují plodinu, kterou je možné použít mnoha různými způsoby. Tuto plodinu zemědělci prodávají k dalšímu zpracování. I když tedy plodinu pěstují, nejsou součástí dalšího procesu, kdy se z plodiny vyrábí zboží. Plodina se pěstuje i v jiných částech světa.

Tito drobní zemědělci žijí pohromadě v komunitě, kde k sobě všichni mají blízko. Pracují na svém statku a navzájem se podporují. Uprostřed komunity se nachází společná půda, na níž roste jejich plodina, a každá rodina má také navíc vedle svého domku malé políčko, na kterém si pěstují potraviny pro vlastní spotřebu. Komunitu nikdo moc nenavštěvuje, protože neleží u hlavní silnice. Děti zemědělců baví škola, ale také se vždycky těší, až budou pomáhat na statku a hrát si se stroji. Když je večer pěkně, místní se rádi procházejí po okolí a dívají se, jak jejich plodina pěkně roste. Celý rok se těší na sklizeň a na prodejní sezónu, kdy se jim vrátí jejich úsilí a budou moci oslavovat.

- Podívejte se s žáky na různé druhy rostlin a pojmenujte jejich části. Ptejte se: *Co dalšího byste o těchto rostlinách chtěli vědět? Co vás zajímá?*
- Prostudujte části rostlin, které nějakým způsobem používáme – kořen, stonek, listy, květy atd. Můžete navázat a pracovat dále s plodinami, které jste zkoumali v předchozí epizodě. Zvolte rostliny, které jsou lokální (např. brambor) i ze světa (např. bavlník, kakaovník, banánovník).
- Žáci ve skupinách navrhnou, jakou plodinu by mohla komunita z příběhu pěstovat (mělo by se jednat o „tržní plodinu“, tedy takovou, se kterou se obchoduje, kterou mohou po vypěstování prodat). Zároveň by se plodina měla dát využít alespoň třemi způsoby (např. k jídlu, k výrobě oleje, látek, léků apod.). Poskytněte žákům potřebnou podporu – můžete prostudovat různé rostliny a porovnat, jak jsou adaptovány na prostředí, ve kterém se vyskytují, jaké jejich části se využívají a na co a jak se zpracovávají.
- Žáci mohou návrh plodiny zpracovat například formou plakátu (předem stanovte kritéria, která by měly plakát a navržená plodina splňovat). Žáci by měli vědět, že na závěr bude nutné dohodnout se na jedné společné plodině, kterou bude komunita pěstovat.
- Návrh plodiny žáci poté prezentují ostatním – měli by uvést, jaké má jejich plodina výhody, jak se pěstuje, co potřebuje k růstu atd.
- Povzbudte žáky, aby se na své návrhy vzájemně vyptávali. Dohodněte se s nimi, jakým způsobem rozhodnete, se kterou plodinou budete dále pokračovat v příběhu, případně můžete spojit více nápadů dohromady.
- Třída rozhodne, v jakém prostředí se bude plodina pěstovat, a kde se tím pádem bude nacházet i zemědělská komunita. Žáci vytvoří koláž prostředí příběhu.
- Na závěr s žáky vyberte pro komunitu jméno.

Podpůrné aktivity

Jak to roste – žáci se seznámí s tím, jak vypadají a jak se pěstují rostliny, které plodí potraviny, jež běžně konzumujeme (brambor, rýže) nebo se z nich vyrábí potravinové či jiné produkty (kakaovník, bavlník)

Kakao a lidé za jeho výrobou – aktivita z příručky Přehod' výhybku, neďivej se na svět černobíle!

Na co se zaměřit v reflexi

- Na co se žáci ptají při diskuzi o různých rostlinách? *Co je zajímavé? Co dalšího byste potřebovali vědět, abyste mohli navrhnout vhodnou plodinu pro komunitu?*
- Jak nápadité jsou navržené plodiny a jakou měrou odrážejí dosud získané vědomosti? *Co z toho, co jsme se učili, jste využili při vytváření návrhů plodiny?*
- Dokážou žáci vysvětlit, co je vedlo k návrhu plodiny, a přesvědčit ostatní o jejich výhodách? *Co vás vedlo k výběru zrovna této plodiny? Jaké jsou její výhody?*

EPIZODA 2

KDO V KOMUNITĚ ŽIJE?

Anotace

Žáci si zvolí vlastní postavy pro příběh a promyslí si, jakou roli jejich postava v komunitě hraje. Společně prodiskutují, jak komunita funguje a co potřebuje. Komunitu navštíví reportéři, aby s obyvateli udělali rozhovor o jejich plodině a jejich způsobu života.

Cíle

Žáci:

- si vytvoří svou postavu pro příběh a postupně ji přijímají za svou;
- pojmenují, jaký má jejich postava vztah k pěstování plodiny a k ostatním členům komunity;
- začínají objevovat, co to znamená být součástí komunity.

Co nás zajímá

- Kdo žije v zemědělské komunitě? Jaké jsou vzájemné rodinné vztahy mezi členy komunity?
- Co její obyvatelé dělají a co mají na starosti? Jak je jejich život spjat s pěstováním plodiny?
- Kde odpočívají a jak tráví volný čas?
- Co tvoří dobrou komunitu?
- Jak můžeme přispět k harmonickému soužití v komunitě?

Průběh epizody

- Vytvořte s žáky postavy pro příběh. Žáci by měli pracovat ve skupinách po čtyřech nebo pěti, a vytvořit tak rodiny. Rodiny je vhodné vytvořit z několika důvodů: jednak to lépe ilustruje reálný život komunit, a dále v následných epizodách se žáci budou muset rozhodovat a jednat ne jako jednotlivci, ale celé rodiny (např. při vytváření rodinného rozpočtu).
- Navrhněte, ať si žáci vyberou postavy různého věku a zvolí, jaký mají mezi sebou vztah. Součástí rodiny mohou být děti, ale nikdo z žáků by se role dítěte ujmout neměl. Dbejte na to, aby si žáci vybírali postavy s nějakým vztahem k plodině, tj. aby všichni členové komunity byli zemědělci pěstující tržní plodinu zvolenou v předchozí epizodě.
- Rozhodněte, kde budou jednotlivé rodiny žít a co dalšího bude v komunitě potřeba (např. obchody, trh, hřiště).
- Diskutujte s žáky o tom, co tvoří dobrou komunitu a co potřebuje k tomu, aby dobře fungovala.
- Žáci mohou napsat životopisy svých postav či jinak zaznamenat detaily o postavách pro příběh. Žáci také mohou začít psát deníky svých postav, do kterých budou zapisovat průběžně po celou dobu práce s příběhem.

DRAMATICKÝ VSTUP 1: Návštěva reportérů

Tento vstup se odehrává den před začátkem sklizně. Je ráno a zemědělci začínají s prací. Dnešní den je však výjimečný, protože má z místních novin přijet reportér, aby se členy zemědělské komunity udělal rozhovor o jejich plodině, o práci, o životě.

Role: členové komunity (žáci), reportéři (žáci), vydavatel (učitel)

Dramatické techniky: živé sochy, tvorba důvěry v postavy prostřednictvím rozhovoru

- Vysvětlíte, že tento dramatický vstup se bude odehrávat jeden den před velice významným dnem v naší komunitě – před prvním dnem sklizně. Komunita ví, že dnes přijede i několik reportérů z celostátního tisku, aby napsali článek o jejich obyvatelích a o tom, jak důležitá je pro ně jejich práce.

- Každý žák by měl sám popřemýšlet o roli, kterou v zemědělské komunitě hraje, a o tom, jak přispívá k pěstování a sklizni plodiny. Každý žák vytvoří živou sochu zpodobňující to, jak při práci používá náčiní nebo stroje, které jsou pro jeho činnost velmi důležité. Všichni ve třídě vytvoří živou sochu své postavy. Rozdělte třídu do čtyř skupinek. Každá skupinka popořadě ukáže své živé sochy a zbytek třídy se pokouší uhodnout, co každý z nich dělá. Celý postup by neměl trvat víc než pár minut.
- Oznamte třídě, že přijíždí skupinka reportérů, aby s obyvateli zemědělské komunity udělala rozhovor o jejich práci a životě. Rozdělte třídu do dvojic a řekněte žákům, že se nyní stanou reportéry. Vysvětlete, že budete představovat roli vydavatele novin, pro kterého reportéři pracují.
- V roli vydavatele (použijte zástupnou rekvizitu) svolte reportéry a řekněte jim, že si musejí připravit pět opravdu zajímavých otázek, které položí zemědělcům. Mají se týkat důležitosti jejich práce a toho, jak se jim na trhu daří prodávat jejich výrobky. Zatímco se reportéři připravují, jako vydavatel obcházejte třídu a povzbuzujte tvorbu trefných a zvědavých otázek (měly by se dotýkat i méně konkrétních skutečností a neměly by mít pouze popisný charakter).
- **Mimo role:** Diskutujte s žáky nad otázkami: *Kdo je to novinář? Co je výsledkem jeho práce? V čem se různé noviny od sebe odlišují a v čem se shodují? Na jaké otázky se obvykle ptají novináři a jak by měla vypadat dobrá otázka?* Prohlédněte si různé druhy novin bulvárního a seriózního tisku – hledejte znaky typické pro bulvární i seriózní tisk. Můžete si připravit a porovnat novinové titulky píšící o stejném tématu, ale v různém typu novin.
- Požádejte dvě dvojice, aby se spojily a utvořily dvojice nové (A–A a B–B utvoří dvojice A–B a A–B). Žák A se chopí role reportéra a bude se ptát na otázky vytvořené žákem B. Po zhruba 5 minutách si žáci v dvojicích vymění role.
- Opět žáky obcházejte a poslouchajte, povzbuzujte je v kladení otázek a odpovídání. Žáci by měli během rozhovoru používat jména svých postav.
- Když jsou rozhovory hotové, měla by každá dvojice do komiksových bublin napsat několik citací toho, co zjistili. Bublíny pak můžete přidat do koláže.
- Nakonec vyzvěte žáky, aby se postavili do kroužku a znovu vytvořili živou sochu, kterou dělali na začátku. Řekněte jim, že to bude fotografie, která bude doprovázet článek v novinách.
- Žáci jeden po druhém svou sochu ožíví a nahlas řeknou to, co se jejich postavě honí hlavou v noci před začátkem prodejní sezóny. (Tak získáte shrnutí toho, v co zemědělci doufají a z čeho mají obavy.)

- Povídejte si s žáky o tom, co se doposud v příběhu odehrálo. *Co zatím o komunitě víme? Co je pro komunitu důležité?*

Podpůrné aktivity

Plavba do nové země – umožňuje otevřít téma přání a potřeb a diskutovat o tom, co potřebujeme k životu

Komunita – pomůže žákům porozumět, co to komunita je, do jakých komunit sami patří a jaký k nim mají vztah

Na co se zaměřit v reflexi

- Jak kreativní byli žáci při tvorbě svých postav? Kolik z toho, co se zatím naučili, bylo zachyceno i v denících či životopisech zemědělců?
- Jaké místo mají jejich postavy v komunitě? Jak přispívají k jejímu fungování? *O co by komunita přišla, kdyby tam tvoje postava chyběla?*
- Uvědomují si význam pěstování plodiny pro život komunity (závislost na jejím pěstování)? *Co pro komunitu znamená plodina? Jaký k ní mají obyvatelé vztah?*

EPIZODA 3

OBDOBÍ SKLIZNĚ

Anotace

Blíží se období sklizně, které pro komunitu znamená nejvýznamnější část roku.

Cíle

Žáci:

- porovnají různé možnosti způsobu sklizně a přemýšlejí o možných důsledcích různých forem sklizně;
- navrhnou postup sklizně pro plodinu z příběhu;
- prohlubují porozumění významu půdy a sklizně pro komunitu.

Co nás zajímá

- Jaký mají zemědělci z příběhu vztah k půdě a k zemi?
- Co je to sklizeň?
- Proč je období sklizně tolik výjimečné?
- Jak sklizeň oslavují lidé u nás a jak ve světě?
- Jak a kdy sklízíme a uchováváme plodinu v našem příběhu?
- Jak oslavujeme období sklizně v naší příběhové komunitě?

Průběh epizody

- Diskutujte s žáky o tom, co pro komunitu z příběhu znamená půda a plodiny, které jim dává. Poskytněte žákům možnost získat jiný pohled na vztah k zemi, např. pomocí knihy *Indiánská cesta* (viz podpůrné aktivity).
- Společně s žáky prozkoumejte, jakými různými způsoby ve světě probíhá sklizeň a jak ji lidé oslavují. Ptejte se žáků: *Co znamená pro zemědělce období sklizně? Jaké oslavy jsou se sklizní spojeny? Proč si myslíte, že je sklizeň často spjata s náboženstvím?*
- Žáci se ve společné diskusi rozhodnou, jak se bude jejich příběhová plodina sklízet a uchovávat.
- Prohlédněte si s žáky fotografie různých sklízecích strojů. Diskutujte o tom, jaké důsledky mohou mít různé formy sklizně (na životní prostředí, na členy komunity). Žáci poté navrhnou, jak by mohl vypadat sklízecí stroj v jejich vesnici.
- Navrhněte společně s žáky, jak bude komunita v příběhu oslavovat období sklizně.

DRAMATICKÝ VSTUP 2: Den sklizně

Poté, co si žáci prohlédnou fotografie různých sklízecích strojů a náčiní, pracují ve skupinách po čtyřech a pomocí svých těl vytvoří „sklízecí stroj“, který oživí a doplní zvuky. Zobrazí tak sklizeň plodiny.

Role: sklízecí stroj (žáci)

Dramatické techniky: skupinový pohyb se zvukovými efekty, vyprávění učitele, živé sochy

- Vysvětlete žákům, že budou vytvářet sklízecí stroje, které navrhovali. Použijí k tomu svoje těla a budou používat hlas/zvuky. Zahrají scénku, která se bude odehrávat ráno v den sklizně.
- Rozdělte třídu do skupinek po čtyřech. Každá skupinka pomocí různých pohybů společně vytvoří sklízecí stroj a jasně znázorní, jak stroj pracuje. Žáci by měli přidat zvukové efekty a své stroje vypoodobnit co nejzajímavěji a nejmohodněji. Obcházejte skupiny a pomáhejte jim dle potřeby.

- Poté, co mají skupiny stroj připraveny, prezentují jej ostatním. Skupina vždy začne živou sochou a poté ve zpomaleném pohybu ukáže ostatním, jak stroj funguje. Skončí opět živou sochou. Zbytek třídy poté radí, jak by bylo možné stroj vylepšit. Skupinky své stroje na základě získaných doporučení dál vylepšují.

- Až jsou všechny skupinky připraveny, oznamte, že nastal den sklizně a že svůj stroj ožíví. Rozmístí se po třídě a udělají ze svých strojů živé sochy. Začněte vyprávět:

Bylo období sklizně. Jednoho krásného slunečného rána pracovaly všechny sklízecí stroje ostošest a sklízely plodinu. Z místních novin přijel fotograf, aby dění zdokumentoval. Nejprve se podíval na sever. (První skupinka ožíví svůj stroj a zastaví až na pokyn.) Pak se podíval na západ. (Druhá skupinka ožíví svůj stroj.) Pak se podíval na vzdálené pole. (Pokračujte, dokud své stroje neukážou všechny skupinky.) Když u dokumentování pozoroval všechnen ten ruch, pomyslel si, že se mu ještě nikdy nenaskytl takový radostný pohled. (Všechny skupinky naráz ožíví své stroje.)

- **Mimo role:** Prodiskutujte s žáky, jak sklízecí stroje fungovaly a co by případně šlo ještě vylepšit.

- Poté scénku sehraje znovu.

- Na závěr s žáky vypracujte návrh nebo model stroje, který budou používat ve vesnici. Stroj doplňte do koláže.
- Do koláže znázorněte i „cestu“ příběhové plodiny (ta by měla zahrnout setí, péči během roku, sklizeň i zpracování plodiny po sklizni). Můžete použít obrázky, popisky, koláž apod.

Podpůrné aktivity

Indiánská cesta – kniha Garyho McLaina obsahuje několik krátkých kapitol, které jednoduchou cestou představují filozofii severoamerických indiánů a jejich vztah k matce zemi. S dětmi můžete v knize číst, povídat si a zkusit si některé činnosti, které jsou v knize zmiňovány – projít se bosky po trávě, venku si lehnout na zem, povídat si o tom, co cítíte, slyšíte atd.

Na co se zaměřit v reflexi

- Jak žáci vnímají období sklizně? Proč je podle nich důležité? *Jak se dobrá či špatná sklizeň projeví na životě komunity? Co všechno sklizni předchází? Jak asi bude pokračovat život v komunitě po skončení sklizně?*
- Pokud pracujete s knihou *Indiánská cesta* nebo s jinými podobnými zdroji – promítá se nějak vztah k zemi do jednání postav v příběhu, např. při navrhování oslav sklizně?

EPIZODA 4

JAK OBCHODUJEME?

Anotace

Komunita plodinu prezentuje na trhu, kde se jí snaží prodat. Nový zákazník, zástupce velké společnosti, jim udělá velmi zajímavou nabídku. Ceny, za které mohou zemědělci svoji plodinu prodat, se však poté začnou nepředvídatelně měnit.

Cíle

Žáci:

- diskutují a rozhodnou o výdajích komunity;
- navrhnou způsob, jak plodinu nejlépe prodat na trhu;
- se seznámí s principy spravedlivého obchodu;
- řeší krizovou situaci při poklesu cen na trhu, učí se rozpoznávat nespravedlnost a čelit jí.

Co nás zajímá

- Co je to obchod? Proč potřebují zemědělci obchodovat, jaký z toho mají užitek?
- K čemu potřebují zemědělci peníze? Co jsou zbytné, a co naopak nezbytné výdaje komunity?
- Jak obchodujeme s naší plodinou?
- Co se stane s cenou naší plodiny na trhu?
- Proč se cena každý den mění?
- Jaký vliv na nás mají změny cen? Co je spravedlivé, a co naopak ne?
- Co je to spravedlivý obchod?

Průběh epizody

- Ujistěte se, že žáci chápou, že zemědělci v příběhu pěstují a prodávají plodinu, která je surovinou pro výrobu nějakého produktu. Stojí tedy na začátku obchodního řetězce. Pro lepší ilustraci můžete použít příklad nějaké reálné plodiny (např. bavlna, kakao) nebo se vrátit například k aktivitě Kakao a lidé za jeho výrobou.
- Rozhodněte s žáky, jakou měnou budete v příběhu platit. Diskutujte o tom, co jsou to vlastně peníze a k čemu slouží. Proberte, na co všechno zemědělci peníze potřebují (vytvořte např. myšlenkovou mapu). Diskutujte o tom, jaké výdaje jsou podle nich nejdůležitější.
- Každé rodině přiřadte určitou částku, kterou jejich domácnost za rok vydá (všechny rodiny by měly pracovat se stejnou sumou). Žáci poté mohou rozhodnout, jak částku rozloží mezi jednotlivé výdaje – například kolik potřebují na potraviny, bydlení, elektřinu atd. Starší žáci potom mohou vytvořit pro svou rodinu rozpočet, mladší mohou výdaje rozdělovat např. pomocí fazolí nebo kamínků. Částku poté použijte pro stanovení ceny, za níž bude komunita plodinu prodávat na trhu. Měla by to být částka, která komunitu dostatečně zabezpečí a pokryje jejich výdaje.
- Žáci si ve skupinkách připraví postup, jakým způsobem svou plodinu budou propagovat na trhu (ten poté použijí později v dramatickém vstupu). Měli by přitom mít na paměti, že jejich postavy vydělávají peníze jako komunita, ne jako samostatné rodiny. *Jakým způsobem budou členové komunity propagovat plodinu? Jaké argumenty si připraví?*
- Žáci své argumenty prezentují libovolným způsobem (mohou využít např. hudební nástroje, zpěv apod.).

DRAMATICKÝ VSTUP 3a: První den prodejní sezóny – tržiště

Je ráno a zemědělci začínají připravovat své stánky, aby vypadaly co nejlépe. Vědí, že dnes přijde nový zákazník, a tak si pro jistotu připravili důvody, které ho mají přesvědčit, aby si zboží koupil. Zákazník si důvody vyslechne a nabídne slušnou cenu. Je přátelský a pozitivně naladěný.

Role: členové komunity (žáci), zástupce velké společnosti (učitel)

Dramatické techniky: živé sochy, improvizace celé skupiny s učitelem v roli

- Vysvětlíte, že tento dramatický vstup se bude odehrávat během velmi významného dne v komunitě – prvního dne prodejní sezóny, kdy členové komunity začnou ve stáncích prodávat plodinu. Skupinkám zemědělců bude na trhu přiděleno místo, kde si postaví stánek. Zemědělci vědí, že dnes na trh přijde zákazník z jedné velké společnosti (učitel v roli). Když jej budou schopni přesvědčit o kvalitě plodiny, mohl by u nich udělat velkou objednávku. To by znamenalo, že tento rok všichni budou mít z prodeje plodiny slušný výdělek. Členové komunity se rozhodnou sepsat a prezentovat argumenty, které budou moci zákazníka přesvědčit o tom, aby si jejich plodinu koupil.
- Rozdějte každé skupině nějaký rytmický hudební nástroj a kus papíru na poznámky. Skupinky by si měly připravit krátkou prezentaci, kterou podpoří prodej plodiny. Zadejte kritéria, která by měla prezentace splňovat (např. délka, musejí se zapojit všichni členové skupiny, verbální i neverbální projev apod.). Obcházejte skupiny, podporujte je a pomáhajte jim dle potřeby.
- Až budou mít všechny skupinky prezentaci připravenou, rozmístí se po třídě a postaví si svůj stánek (připravte třídu jako improvizované tržiště). Řekněte žákům, že za chvíli budete představovat roli zástupce velké společnosti, který na trhu obhlídí zboží (použijte zástupnou rekvizitu – např. velký šanon). Každá skupinka udělá živou sochu znázorňující začátek dne na trhu. Vyprávějte:
Byl první den sezóny, kdy se konal trh, a všichni zemědělci připravovali svoje stánky, aby se mohli co nejvíce blýsknout.
- Na váš pokyn žáci oživí scénu. Obcházejte tržiště v roli zástupce společnosti, ptejte se na otázky týkající se produktů a nechte se žáky v rolích přesvědčovat, proč byste měli koupit výrobky zrovna u nich.
- Po chvíli se v roli zástupce společnosti několika zemědělců zeptejte, jestli by nemohli svolat celou komunitu, protože byste jim něco rád pověděli. Poté, co se všichni shromáždí, komunitě vysvětlíte, že to, co jste viděli, na vás sice udělalo dojem, ale ještě nejste úplně přesvědčeni, že tohle je plodina, do které investujete peníze společnosti.
- Nyní žáci v rolích použijí nápady na to, jak plodinu nejlépe prodat, které si připravili před dramatickým vstupem. Skupinky zemědělců zákazníkovi předvedou svou prezentaci. Ten je nadšený. Až všichni skončí, zákazník oznámí, že se teď vrátí do sídla společnosti a tam doporučí, ať nakoupí veškerou úrodu plodiny, která se během sezóny urodila, za XXX (měla by to být vyšší částka než cena, o které rozhodla třída).
- Zemědělci se vrátí ke svým stánkům a vytvoří živou sochu znázorňující moment těsně poté, co zákazník odešel. Každý zemědělec krátce vyjádří své myšlenky nebo pocity týkající se nabídky, kterou komunita právě dostala.

- Diskutujte s žáky o tom, jaký bude mít na komunitu zákazníkova nabídka dopad a co bude znamenat pro jejich život po zbytek sezóny/roku.
- V tento moment můžete se staršími žáky zařadit aktivity související s finanční gramotností (např. diskutovat o tom, zda je dobré spořit, investovat apod.).

DRAMATICKÝ VSTUP 3b: Ceny rostou a klesají

O týden později se zákazník vrací, ale nabízí méně, protože poklesly světové ceny – jeden z výrobků vyrobených z naší plodiny vyšel z módy nebo je ho na trhu přebytek. O další týden později už zákazník nabízí velmi nízkou cenu – zemědělci se musejí rozhodnout, co udělají. Komunita svolá schůzi, aby prodiskutovala cenové poklesy a rozhodla, jak bude dále postupovat. Jedním z možných řešení je připojit se k družstvu spravedlivého obchodu.

Role: členové zemědělské komunity (žáci), zástupce velké společnosti (učitel), zemědělec (učitel)

Dramatické techniky: improvizace celé skupiny s učitelem v roli, zpomalený pohyb

- Vysvětlete, že tento dramatický vstup se bude odehrávat týden po prvním setkání zemědělců se zákazníkem. Schůze se bude konat v místním sále, kam zákazník dopisem svolal všechny zemědělce. Když se všichni shromáždí, začněte vyprávět:

Byl večer. Lidé ve vesnici za sebou měli celý den tvrdé práce a chystali se k večeři. Důležitý zákazník, zástupce velké společnosti, je však požádal o schůzku v místním sále, a tak se tam všichni vypravili, aby si vyslechli, co má na srdci.

- V roli zákazníka vstupte do sálu a promluvte ke shromáždění. Řekněte komunitě, že hodnota jejich plodiny na trhu bohužel klesla, a že jim tak vaše společnost bude moci nabídnout pouze polovinu původní ceny. Poté nechte komunitu chvíli o samotě, aby si o nové situaci promluvila.
- Žáci (stále ve svých rolích) si ve dvojicích promluví a prodiskutují situaci. V průběhu můžete vstoupit v roli jednoho z členů komunity, který přišel na schůzi pozdě, a zapojit se do diskuze. Můžete klást doplňující otázky, a posunout tak směr jejich diskuze. Po několika minutách se vraťte do sálu v roli zástupce společnosti, odpovídejte na otázky členů komunity a vysvětlujte, že cena může znovu klesnout. Nebo zase stoupnout. Vysvětlujte, že netušíte, co kolísání ceny způsobilo, a tak příliš nedokážete pomoci. (Zároveň už nejste tak vstřícný a přátelský jako při prvním setkání).
- Zemědělci se však budou muset rozhodnout, co udělají – zda nabídku přijmou, nebo ne.
- **Mimo role:** Povídejte si s žáky o tom, co se stalo a jak se asi zemědělci cítí: *Jaký vliv bude mít pokles ceny na jejich život?* Můžete zařadit krátkou reflexi pomocí pantomimy: žáci postupně znázorňují pocity před prodejem / při dobré nabídce / při informaci o změně cen. Dále mohou žáci volit barvy ve vztahu k emocím a tvořit abstrakce (hra s barvou) nebo pocity a myšlenky zemědělců zakreslit do textových bublin, které poté doplníte do koláže.
- Vysvětlete žákům, že teď budou mít prostor znovu prezentovat své argumenty, kterými přesvědčovali zákazníka na trhu. Nyní do prezentace zahrnete i situaci, kdy cena klesá, nebo naopak roste.
- Každá skupinka předvede svoji prezentaci normální rychlostí. Vysvětlete, že když řeknete „cena roste“, měli by ji předvádět dvojnásobnou rychlostí a zároveň vyjadřovat radostné pocity. Když řeknete „cena klesá“, přepnou do zpomaleného pohybu a budou vyjadřovat smutek nebo zklamání.
- Můžete s žáky zpomalenou a zrychlenou prezentaci prvně nacvičit. Poté začnou prezentovat všechny skupiny dohromady. Můžete kdykoli říct „cena je stálá“, „cena roste“ nebo „cena klesá“ a skupinky musejí náležitě reagovat, přičemž vždycky, když prezentaci skončí, začnou opět od začátku. Po několika minutách můžete požádat některou ze skupin, aby nyní dávala pokyny a říkala, zda je cena stálá, roste nebo klesá. Všechny skupiny by se poté měly vystřídat.
- **Mimo role:** Diskutujte s žáky o tom, co nám hra „roste a klesá“ může říct o tom, jak zemědělce ovlivňují změny cen na trhu.

- Diskutujte s žáky o tom, jaký vliv mají cenové změny na zemědělskou komunitu. Menší příjem peněz znamená, že se postavy musejí rozhodnout, co budou dělat. Ptejte se žáků: *Proč ceny kolísají? Čím je to způsobeno? Jak by mohla komunita na situaci reagovat? Co by měli nebo neměli udělat? Existuje něco, co by naše zemědělská komunita mohla udělat, aby nebyla vydána na milost a nemilost změnám cen na trhu? Jak se s takovou situací vypořádávají zemědělci ve skutečnosti (např. ve vaší obci nebo jinde ve světě)?*
- Zážitek z dramatizace je možné propojit s aktivitou Co je fér?
- Vyhledejte s žáky informace o spravedlivém obchodu. Diskutujte s nimi o tom, jaká jsou jeho pravidla, co znamená pro zemědělce a co pro spotřebitele – lidi, kteří si kupují potraviny. Zde se také můžete vrátit k aktivitě Kvalitní, levné, nebo šetrné? Během ní žáci diskutovali o tom, co je pro ně důležité při výběru potravin. Jedním z kritérií bylo i to, že by potraviny měly být spravedlivě obchodované. Jak se žáci dívají na toto kritérium nyní?
- Třída udělá průzkum a diskutuje o tom, co by komunitě přineslo zapojení do družstva spravedlivého obchodu.
- Přidejte do koláže nové obrázky, popisky.

Podpůrné aktivity

Jak se porcuje banán – aktivita ukazuje celý řetězec produkce banánů a role a situaci lidí zapojených v jeho jednotlivých článcích

Spravedlivá cena – obdobná aktivita jako Jak se porcuje banán, ukazuje i to, kolik získávají lidé zapojení v jeho jednotlivých článcích řetězce produkce banánů

Co je fér? – aktivita umožní žákům zažít, jaké to je, když se s nimi jedná odlišně jen na základě nějakého náhodného kritéria, které nemohou ovlivnit

Obchod – aktivita pomůže žákům lépe porozumět významům slov „obchod“ a „obchodovat“

Fairtrade pro mě něco znamená – aktivita z příručky Přehod' výhybku, nedívej se na svět černobíle! pomůže žákům hlouběji porozumět principům spravedlivého obchodu

Omalovánky o fair trade – Svět se dá vybarvit – jednoduchou formou představí pěstování a zpracování kakaa a téma spravedlivého obchodu i těm nejmenším

Na co se zaměřit v reflexi

- Jak žáci vnímají finanční výdaje z pohledu postavy příběhu a z pohledu svého reálného života? *Jak se liší výdaje vaší rodiny z příběhu a vaší skutečné rodiny?*
- Jak vnímají reklamu a její vliv na rozhodování člověka?
- Jak žáci vnímají situaci při poklesu ceny na trhu? Dokáží propojit, z jakého důvodu se změny dějí? *Jak se asi lidé v takové situaci cítí? Co to pro ně znamená? Může se situace v životě zemědělců takto výrazně změnit? Co by pro ně znamenalo zapojení do spravedlivého obchodu?*

EPIZODA 5

PŘIJÍŽDÍ CIZINEC

Anotace

Komunitu navštíví zástupce společnosti, které stát, v němž žijí, prodal jejich půdu (komunita půdu totiž vlastní pouze na základě tradice, nikoli zákona). Zástupce chce, aby komunita začala pěstovat novou plodinu, která nebude tolik podléhat cenovým změnám.

Cíle

Žáci:

- procvičují kladení otázek;
- vciťují se do situace lidí v obtížné situaci;
- hledají a formulují argumenty podporující různá možná řešení situace.

Co nás zajímá

- Jak se stane, že někdo „vlastní“ půdu? Co to znamená?
- Jaké jsou rozličné důvody pro vlastnění půdy?
- Proč může mít zahraniční společnost zájem skupit zemědělskou půdu komunity z příběhu?
- Stává se to ve skutečnosti? Kde a proč?
- Kdy se ze získávání půdy stává její zabírání?
- Co s tím můžeme dělat?

Průběh epizody

DRAMATICKÝ VSTUP 4: Zábor půdy

Zástupce velké zemědělské společnosti přijíždí do komunity, aby obyvatele informoval o tom, že společnost získala jejich půdu a že na ní bude pěstovat jinou, výnosnější plodinu, která tolik nebude podléhat cenovým změnám. Když se zemědělci brání, zástupce jim oznámí, že půda, na níž po mnoho let žili a pracovali (a o které si mysleli, že jí vlastní, i když to nemohou prokázat žádnými dokumenty ani žádným jiným důkazem o vlastnictví), vlastně patří státu a ten ji právě prodal. Zemědělci se také dozvědí, že jejich současná plodina má být odstraněna, aby poskytla místo plodině nové. Zemědělcům ale nabídnou práci – vymytí krajinu a budou pěstovat novou plodinu. Plat nebude velký, ale aspoň se nebudou muset stěhovat, aby si jinde našli práci. Budou moci zůstat doma a starat se o svá políčka. Musejí se rozhodnout, co je pro jejich komunitu nejlepší.

Role: členové komunity (žáci), zástupce zemědělské společnosti (učitel), stařešina (učitel)

Dramatické techniky: vyprávění, šíření zvěstí, improvizace ve skupině, horké křeslo, ulička

- Vysvětlíte, že tento dramatický vstup se bude odehrávat v sále, kde se komunita schází při důležitých příležitostech. Začněte vyprávět:
Byl večer a lidé z komunity měli po těžké celodenní práci. Byl čas se najíst a po namáhavém dni si odpočinout. Tento večer byl ale jiný. Všude se objevily plakáty, které obyvatele zvaly k účasti na schůzi v místním sále, kde jim měl zástupce společnosti Obzory sdělit nějaké důležité informace. Lidé se shromáždili a předtím, než schůze začala, se dohadovali, co společnost může být zač a co jim asi chtějí oznámit.
- Vyzvěte žáky, aby v malých skupinkách po 2 až 3 začali v rolích zemědělců spekulovat o tom, kdo by mohl onen návštěvník být a co jim asi chce sdělit (šíření zvěstí). Po chvíli dejte signál, aby se žáci začali pohybovat po místnosti a navzájem si spekulace vyměňovali. Cílem je, aby žáci rozvinuli co nejvíce možných variant toho, co je záměrem společnosti.

- **Mimo role:** Popovídejte si s žáky o zvěstech, které se právě v komunitě rozvířily. Ptejte se: *Co si myslíte vy? Co je společnost zač? O co jí jde?*
- Řekněte třídě, že zástupce zemědělské společnosti právě přijel a že budete hrát jeho roli. Tímto zahajujete schůzi. V roli vstupte do sálu a představte se. Vystupujte jako obchodník a po několika pochvalách pěkného okolí a polí s plodinou přejděte rovnou k věci. Sdělte komunitě, že společnost Obzory nedávno získala velké území, a to včetně půdy, na které se nachází komunita a všechna pole. Půdu společnost koupila od státu, a od nyní je tak jejím výhradním vlastníkem. Společnost chystá oblast rozvinout tak, aby se na jejích půdách pěstovala jedna jediná tržní plodina (jiná než ta, kterou komunita pěstuje). Rozprostřete mapu a ukažte obyvatelům, jak bude vypadat plánovaný rozvoj oblasti. Mapa jasně ukazuje, že komunita se nachází uprostřed oné oblasti. Obyvatelům řekněte, že jim dáte čas na rozmyšlenou a poté můžete zodpovědět všechny jejich dotazy.
- **Mimo role:** Povídejte si s žáky o tom, co se stalo a jak se asi členové komunity cítí a co si o situaci myslí. Žáci si v malých skupinkách připraví otázky, které potom položí zástupci společnosti.
- Vstupte znovu do role. Žáci v rolích vám začnou pokládat otázky (horké křeslo). Odpovídejte na otázky zdvořile, ale zároveň důsledně dbejte na to, abyste sdělili následující informace: obchod již byl uzavřen; půda zemědělcům nikdy nepatřila (i když si mysleli, že ano – nemají žádné dokumenty); obyvatelé jsou dobří pracanti a společnost je ochotná je na daném území nechat a dát jim (nízký) plat za pěstování nové plodiny; obyvatelé mohou zůstat doma a nechat si svoje zahrádky pro vlastní potřebu; společnost poskytne lékařskou službu a vzdělání pro děti; pokud nabídku nechtějí přijmout, mohou se odstěhovat a pokusit se najít si práci jinde. Pokud to bude potřeba, můžete dramaturgii v průběhu zastavit a pak se do rolí zpět vrátit.
- **Mimo role:** Prodiskutujte s žáky, co se stalo. Ptejte se: *Co se stalo? Jak se asi obyvatelé cítí? Co by měli dělat? Měli by zůstat a začít pěstovat novou plodinu? Nebo by měli odejít?*
- Poté, co prodiskutujete obě možnosti, vysvětlíte žákům, že komunita požádala stařešinu, aby rozhodl, co dělat dál. Stařešinu budete představovat vy. Použijte dramatickou techniku „ulička“. Žáci stojí ve dvou řadách čelem k sobě. Jedna řada představuje všechny možné důvody pro možnost nabídku společnosti přijmout a druhá řada představuje všechny důvody, proč ji odmítnout a odejít. Začněte vyprávět:

Stařešina celou noc chodil mezi poli a přemýšlel o tom, co by měla komunita udělat. Poslechneme si, co se mu asi honilo hlavou.
- V roli stařešiny procházejte uličkou. Když míjíte žáky, každý řekne jednu myšlenku. Tyto hlášky by neměl nikdo z žáků ani vy nijak komentovat. Poté projděte uličkou zpět, aby žáci měli možnost říct i argument pro druhou stranu. Na konci uličky se otočte a oznamte žákům:

Konečně jsem dospěl k rozhodnutí. Musíme tu zůstat. Jedině tak přežijeme.
- **Mimo role:** Reflektujte s žáky celý dramatický vstup. Ptejte se: *Co se stalo? Co nová situace pro komunitu znamená? Co si myslíte o jejich rozhodnutí zůstat? Proč si myslíte, že se tak stařešina rozhodl? Jak byste se rozhodli vy?*

- Znovu diskutujte s žáky o tom, proč je půda pro lidi důležitá. Použijte například metodu diamantu – žáci budou radit výroky o využívání půdy podle toho, které jsou podle nich nejdůležitější. Diamant mohou žáci sestavit vícekrát – z vlastní perspektivy, z perspektivy své příběhové postavy, z perspektivy společnosti Obzory apod.
- Diskutujte s žáky o tom, jaká jsou kritéria pro nespravedlivý obchod s půdou – vztáhněte diskuzi ke zkušenosti z příběhu. Ptejte se: *Jednala společnost Obzory v příběhu nespravedlivě? Proč?*
- Prozkoumejte s žáky rozdíly mezi zemědělstvím pro vlastní obživu (tzv. subsistenční, samozásobitelské zemědělství) a tržním zemědělstvím, kdy se úrodná půda využívá k pěstování plodin na prodej za účelem zisku (v některých případech i pěstování plodin, které nejsou pro člověka zdravé, např. tabák, cukr).
- Proberte s žáky téma zabírání půdy – použijte například toto krátké animované video (Animated guide to landgrabs), které ilustruje, co zábory znamenají pro jednotlivé rodiny.
- Můžete využít webové stránky landmatrix.org. Zde si žáci mohou prohlédnout, které státy nakupují po světě půdu, které země jsou v centru jejich zájmu, popřípadě jak velkou plochu si koupily. A naopak – v kterých zemích je půda hojně skupována. Můžete s žáky diskutovat o tom, proč si vybírají zrovna tyto země, jaké jsou jejich zájmy.

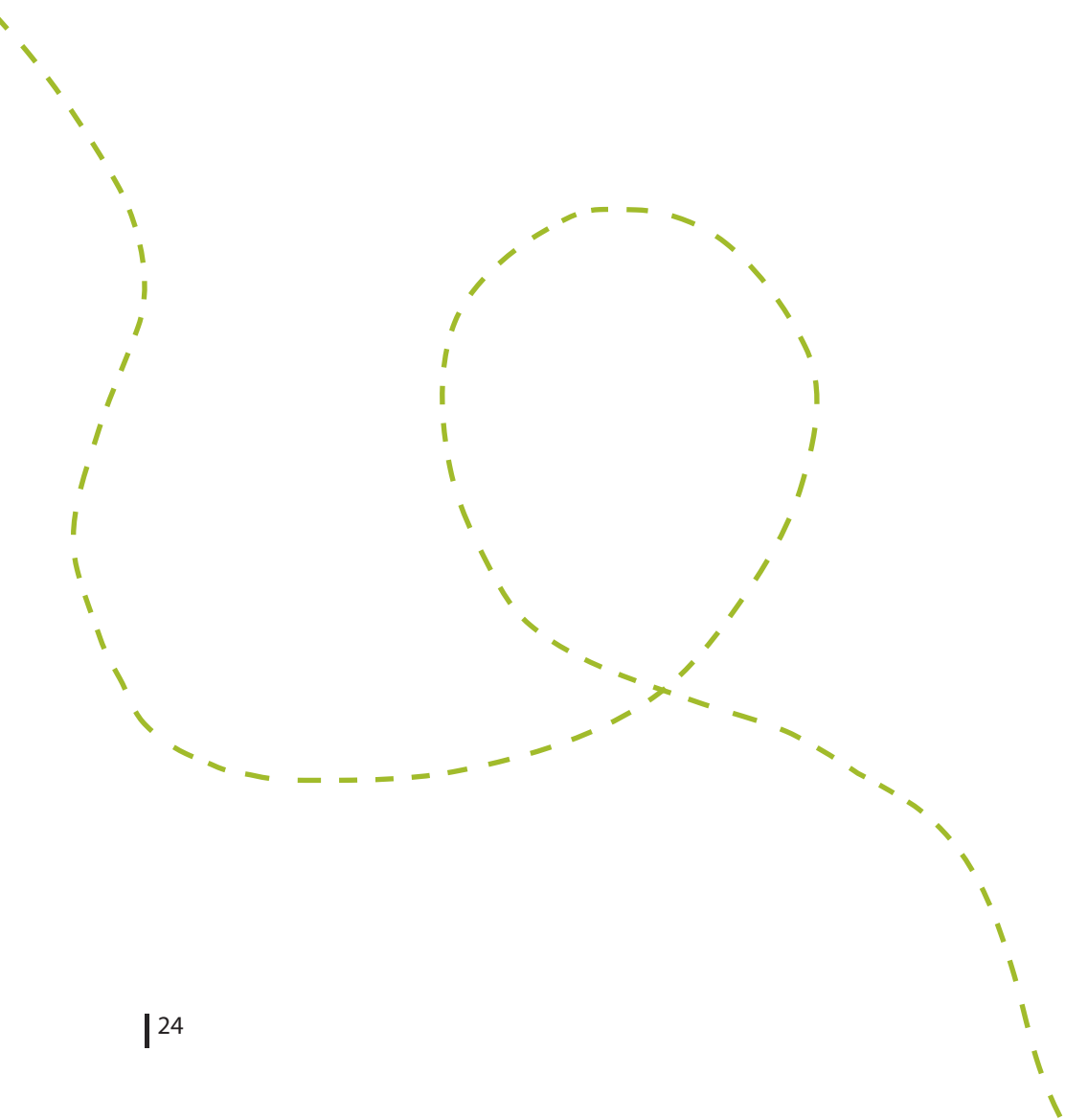
- Prozkoumejte společně problematiku využívání palmového oleje. Využijte například internetové stránky www.stoppalmovemuoleji.cz.
- Propojte problematiku zabírání půdy s reálnými událostmi z okolí vaší komunity nebo z historie (např. vyvlastňování půdy za účelem stavby dálnic, diskuze nad prolomením limitů těžby hnědého uhlí, problematická stavba hypermarketu Bauhaus v Brněnských Ivanovicích, kolektivizace zemědělství a vyvlastňování půdy v 50. letech 20. století).
- Hledejte společně s žáky způsoby, jak o zabírání půdy informovat okolí, jak získané zkušenosti a zážitky sdílet s ostatními ve škole či obci.

Podpůrné aktivity

Proč je půda důležitá? (diamant) – aktivita umožní otevřít diskusi nad tím, jaký význam může mít půda pro různé lidi

Na co se zaměřit v reflexi

- Jak žáci reagují na zabírání půdy po vystoupení z role? Uvědomují si dopady, které tato situace může pro komunitu znamenat? *Co tato situace pro komunitu znamená? Jak se asi změní jejich životy?*
- Vyjadřují žáci při práci na diamantu empatii se stanovisky ostatních? Dokáží se vžít do situace někoho jiného a zohlednit jiný úhel pohledu? *Čím to je, že se naše diamanty různí? Jaké to může mít dopady?*
- Vnímají žáci souvislosti či podobnosti zabírání půdy ve světě s podobnými případy v jejich okolí? *Děje se něco takového ve skutečnosti (v našem okolí či jinde ve světě)?*
- Přicházejí žáci s nějakými nápady, jak zvýšit povědomí o problematice zabírání půdy ve škole či v obci? *Jak bychom měli reagovat? Jak s nově získanými informacemi a zkušenostmi naložíme?*

EPIZODA 6

DOPIS

Anotace

Komunita už několik měsíců pracuje pro společnost Obzory a pěstuje novou plodinu. Zástupcům komunity přijde od společnosti dopis s oznámením, že jejich pracovní smlouvy vypršely a není jisté, zda smlouva bude prodloužena všem.

Cíle

Žáci:

- kriticky zkoumají význam psaného sdělení (dopis) a vyvozují, jaké bude mít nová situace důsledky;
- prohlubují empatii a dovednost vcítit se do člověka v obtížné situaci.

Co nás zajímá

- Co se v komunitě odehrálo za minulý rok?
- Co znamená sdělení dopisu?
- Jaké to bude mít pro komunitu důsledky?
- Co by měla komunita dělat? Jak se může bránit?

Průběh epizody

DRAMATICKÝ VSTUP 5: Dopis

Komunita pracuje pro společnost už celý rok. Za tu dobu odstranili svou původní plodinu, připravili půdu a osadili ji plodinou novou. Život je těžký a peněz málo – nová plodina vyžaduje daleko více práce. Zemědělcům zbývá málo času a energie na to, aby se starali o své vlastní zahrádky a pěstovali potraviny pro svou vlastní obživu. Jednoho dne dostane stařešina dopis od společnosti. Dopis informuje komunitu o tom, že jejich pracovní smlouva vypršela a že si mají podat žádost o prodloužení. Společnost přitom nemůže zaručit, že pracovní místa získají všichni. A protože jsou s pracovními místy spjaté i nájemní smlouvy na jejich domy, pokud práci nezískají, budou je muset opustit.

Role: členové komunity (žáci), člen komunity (učitel), stařešina (učitel)

Dramatické techniky: pantomima klíčových momentů, improvizace s učitelem v roli, živé sochy s rozhovorem

- Vysvětlíte, že si teď na časovou osu zaznamenáte události posledního roku v komunitě. Žáci by měli vybrat 4 nebo 5 klíčových událostí. Ty zaznamenejte na časovou osu – na tabuli nebo na velký papír, doplňte je popisky, ilustracemi apod. Dle potřeby podpořte žáky v přemýšlení nad otázkami: Co bylo pro komunitu příznivé? Co pro ně bylo naopak těžké? Jak se v těchto situacích asi cítili? Co dělali? Co si mysleli?
- Vytvořte skupiny. Každá skupina zpracuje jeden z klíčových momentů pantomimicky. Scénka by měla být prezentována pomocí pantomimy a každá skupinka by měla napsat a přečíst krátký popis, který bude scénku doprovázet (přečíst jej může buď jeden žák, nebo všichni dohromady). Scénky sehraje podle toho, jak se odehrály po sobě. Před první scénkou začněte vyprávět:
Pro komunitu to byl těžký rok. Obyvatelé si museli zvyknout na mnoho změn.
- Po odehrání scének vysvětlíte žákům, že až vás uvidí znovu, budete v nové roli. Jejich úkolem bude bedlivě pozorovat a snažit se zjistit, co se děje.
- Přejděte do role člena komunity a pomocí pantomimy předvádějte, jak snídáte a připravujete se na odchod do práce:

Ty moje záda! Zase musím na poli pracovat pro někoho jiného. No co, alespoň mám práci... To zní jako pošťák. Kdo mi to tak může psát?

- Zahrajte, že se za dveřmi objevil dopis. Zvedněte ho a nahlas přečtete:

Vážení zaměstnanci,

obracíme se na vás se sdělením, že ke konci měsíce vyprší váš pracovní kontrakt, včetně všech benefitů, které z něj plynuly. Uvítáme, pokud budete mít zájem v průběhu sezóny zažádat o novou smlouvu, ačkoli upozorňujeme, že předchozí práce pro naši společnost v žádném případě budoucí zaměstnání nezaručuje. Rádi bychom také zdůraznili, že všechny prostory spojené s výkonem vašeho zaměstnání musejí být po vypršení platnosti smlouvy okamžitě vyklizeny.

Rádi bychom vám jménem společnosti poděkovali za vaši práci a přejeme mnoho životních úspěchů.

Společnost Obzory

- Pokračujte v roli a ptejte se:

Co to má znamenat? To nechápu... Jak tomu mám rozumět? Poté dopis odložte a vystupte z role.

- ▣ **Mimo role:** Diskutujte s žáky o významu dopisu. Ptejte se: *Co se v dopise píše? Jak tomu rozumíte?*

- Po diskuzi se vraťte zpět do role. Žáci by vám nyní měli pomoci dopis znovu přečíst a pochopit jeho význam. (Zkuste je nechat, aby obsah vysvětlovali sami, a nesnažte se příliš rychle pochopit, co se vám snaží říct.) Poté, co jste si význam vyjasnili, v roli žákům poděkujte:

Děkuji. Teď už musím jít a popřemýšlet o tom, co to všechno pro mě a mou rodinu znamená.

- ▣ **Mimo role:** Diskutujte s žáky znovu o významu dopisu. *Co přesně to pro komunitu znamená? Jaké to bude mít důsledky?*

- Vysvětlíte, že za chvíli se celá komunita opět sejde. Každá rodina totiž dostala úplně stejný dopis, jaký jsme viděli před chvílí. Komunita svolala schůzi, kde by měli společně najít nějaký způsob, jak postupovat dál. Pomocí vyprávění uveďte další scénu:

Toho dne se komunita setkala v sále, aby prodiskutovala dopisy, které rodiny dostaly.

- V roli stařešiny zahajte schůzi. Nechte žáky, ať se ujmou vedení diskuze a dají průchod svým obavám.

- ▣ **Mimo role:** Prodiskutujte s žáky, co se v příběhu stalo a jak komunita na novou situaci reaguje.

- Dramatizaci ukončete živými sochami s rozhovorem. Skupiny představující jednotlivé rodiny by měly vytvořit živou sochu, která bude znázorňovat situaci, ve které se jejich rodina nachází na konci dne. Pomozte žákům otázkami: *Jak se rodiny vypořádávají s událostmi proběhlého dne? O čem spolu mluví? Jak se cítí? Co dělají?* Skupiny by si také měly připravit krátký rozhovor, který bude ilustrovat, co se v rodině děje. Dejte žákům potřebný čas na přípravu.

- Prezentaci živých soch zahajte vyprávěním:

Rodiny se vrátily domů. Po událostech onoho dne a večera řešily, co s nimi bude.

- Všechny skupinky pak postupně ukážou svou živou sochu, kterou také doplní připraveným rozhovorem.

Podpůrné aktivity

Pozor – zábor! – práce s případovými studii z Ugandy, jižního Súdánu a Indonésie propojí zážitek z příběhu s realitou zabírání půdy ve světě

Kus půdy – nyní můžete použít stejnou aktivitu jako v úvodu a sledovat, jak se představy žáků o možnostech využití půdy proměnily

Na co se zaměřit v reflexi

- Jaké události uplynulého roku žáci považují za klíčové a proč?
- Jak žáci reagují na obsah dopisu? *Co je hlavním sdělením dopisu? Jak byste reagovali vy, kdybyste takový dopis dostali?*
- Jak reagují na člena komunity, který jej dostane? Jakým způsobem se mu snaží pomoci jej pochopit?
- Dokáží se žáci vcítit do situace rodin poté, co dostali dopis? Jak to vyjadřují? *Jak se asi rodiny cítily poté, co si přečetly dopis? Co pro ně asi bylo nejtěžší?*

EPIZODA 7

OSLAVA UDRŽITELNÝCH ROZHODNUTÍ

Anotace

Závěrečné epizoda se zaměřuje na hledání způsobů, kterými je možné záborům půdy bránit. Měla by také proběhnout rekapitulace a reflexe celého příběhu. Žáci by měli hledat způsoby, jak nově získané znalosti a zkušenosti sdílet s ostatními.

Cíle

Žáci:

- hledají způsoby, jakými lze bránit zabírání půdy;
- rekapituluje, co se v příběhu stalo, a vyhodnocují, co se naučili;
- nové poznatky a zkušenosti sdílejí s ostatními ve svém okolí;
- diskutují o možnostech dosahovat změn ve svém okolí i ve světě a hledají konkrétní možnosti, jak pozitivní změny dosáhnout.

Co nás zajímá

- Jakým způsobem se různé komunity na světě brání proti zabírání půdy?
- Máme možnost zabírání půdy nějak ovlivnit? Jak?
- Jak můžeme zvýšit povědomí o problému zabírání půdy v naší komunitě?
- Co jsme se naučili a jak to využijeme?

Průběh epizody

- Prozkoumejte, co je pozemkové právo a jaké jsou způsoby, kterými se různé komunity na světě snaží bránit zabírání půdy. Můžete využít případové studie.
- Můžete zařadit dramatický vstup, ve kterém se členové komunity znovu setkají se zástupcem společnosti Obzory. Je na žácích, aby se v rolích společně jako komunita rozhodli, co budou dělat a co zástupci společnosti řeknou. Můžete znovu využít techniku „ulička“.
- Reflektujte s žáky celý příběh. Rekapitulujte, co vše se v příběhu stalo, co komunita zažila a co jste se naučili. Diskutujte také o tom, jak získané zkušenosti můžete využít v životě.
- Společně s žáky můžete připravit webové stránky (nebo podstránku na webu školy) prezentující zemědělskou komunitu. Prostřednictvím internetu či jinou cestou informujte, s jakými problémy se komunita potýkala a jak je řešila.
- Dejte žákům možnost zažít, že mohou ovlivnit nějaký problém související s využíváním půdy v jejich okolí. Podpořte žáky v realizaci konkrétních akcí – mohou např. sepsat petici, dopis, setkat se se zástupci obce, natočit video či zorganizovat protest.
- Vyberte a připravte způsob, jakým ukážete ostatním ve škole, co jste se díky práci s příběhem naučili. Udělejte si ve škole výstavu z toho, co jste v příběhu vytvořili. Můžete také uspořádat oslavu, na kterou pozvete ostatní žáky, učitele a rodiče.

Podpůrné aktivity

Proměnit slova v činy: globální občané

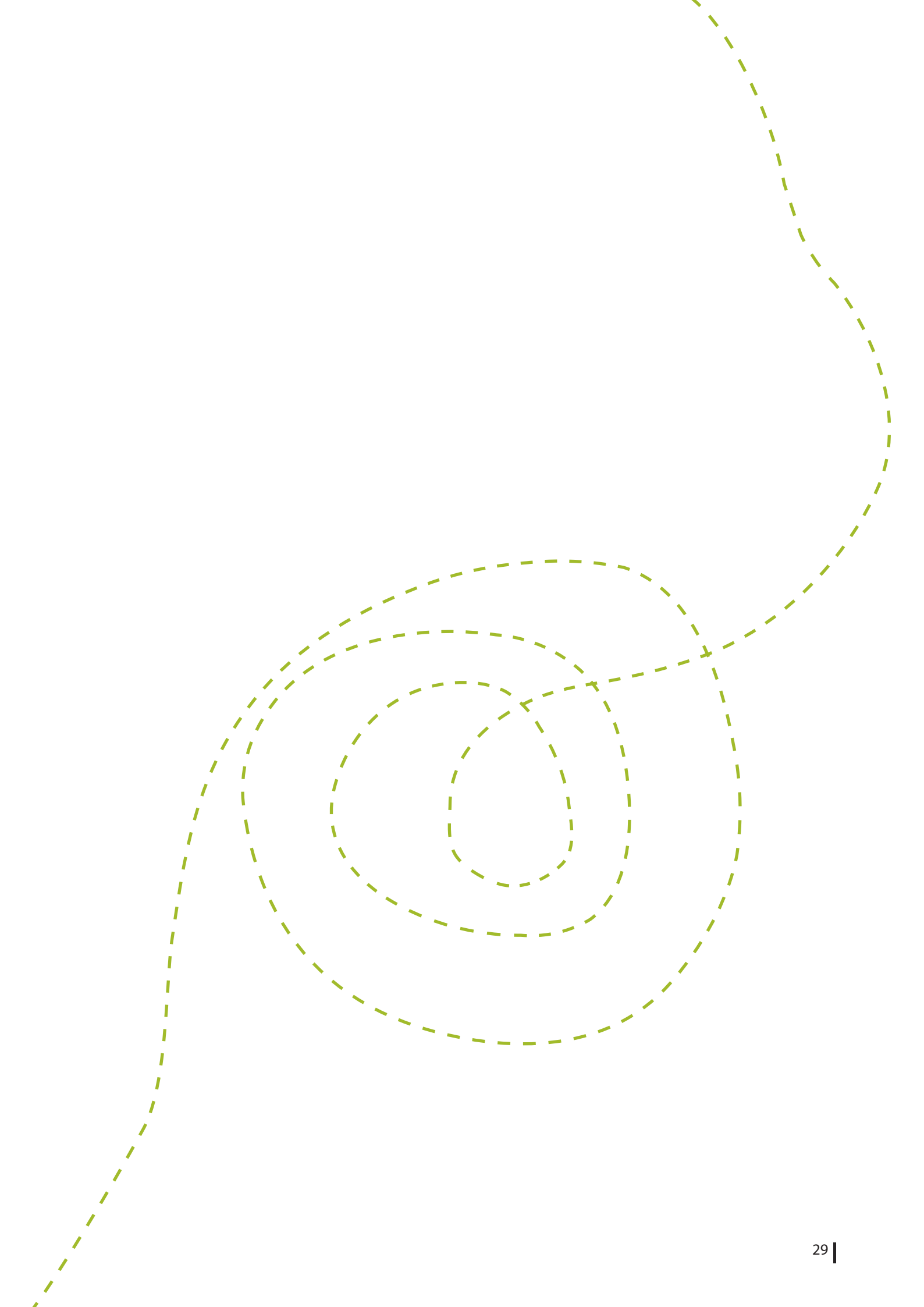
Věci může měnit každý

Proměnit slova v činy: sféry vlivu

Tyto aktivity by měly směřovat žáky k tomu, aby rozpoznali vlastní potenciál měnit věci kolem sebe. Aktivity najdete v příručce Přehod' výhybku, nedívej se na svět černobíle!

Na co se zaměřit v reflexi

- Jak žáci rekapitulují, co vše se odehrálo v příběhu? Na co kladou důraz? *Co jste v příběhu zažili? Co vás překvapilo? Proč?*
- Jak žáci dokáží své zkušenosti z příběhu převést do svého života? *Co jste díky příběhu pochopili? Jak se vám to může hodit v životě?*
- Změnil se nějak vztah žáků k potravinám a jejich produkci? Jak?
- Vyjadřují žáci potřebu měnit něco ve svém okolí? Co chtějí měnit a jak?

Přílohy k příběhu Naše půda, naše plody

PŘÍLOHA 1

JAKÉ DOVEDNOSTI MŮŽEME DÍKY PŘÍBĚHU ROZVÍJET

DOVEDNOST UČIT SE (KOMPETENCE UČIT SE)	
Práce s informacemi	<ul style="list-style-type: none">■ Žáci vyhledávají informace. (Témata: části rostlin; surovina – výrobek; jaké části rostlin využívají lidé; zemědělské stroje)■ Žáci využívají známé informace k vlastní tvorbě. (Témata: nová rostlina; práce s reklamou)■ Žáci dávají informace do souvislostí. (Je možné, že podobná situace jako v příběhu nastala nebo nastane i ve vašem okolí, ve světě? Téma: zábory půdy – stavba dálnic, obchodních center)
Hodnocení a sebehodnocení	<ul style="list-style-type: none">■ Žáci si dávají vzájemně zpětnou vazbu (jak lze vylepšit zemědělské stroje).■ Žáci reflektují svou činnost v rolích občanů vesnice. Dívají se na činnost „občanů vesnice“ a reflektují ji z pohledu žáků školy – jako by se dívali na film. (Jak se občané chovali? Souhlasíte s jejich chováním? Jak se chovala tvoje postava?)
Kritické myšlení	<ul style="list-style-type: none">■ Žáci hledají důkazy a posuzují jejich důvěryhodnost. (Co může být příčinou změny cen?)■ Reklama a její vliv na spotřebitele.
Plánování a vyhodnocování plánů	<ul style="list-style-type: none">■ Žáci v rolích občanů společně i individuálně plánují a své plány vyhodnocují. (Jak postavít vesnici? Jakou zvolit strategii pro prodej plodiny? Jak sestavit rozpočet a jak s ním naložit při klesání cen?)
Práce s otázkou	<ul style="list-style-type: none">■ Žáci se učí klást otázky, aby zjistili názor ostatních a aby získali a upřesnili si potřebné informace. (Téma: do vesnice přijíždějí reportéři)
Vyvozování závěrů	<ul style="list-style-type: none">■ Co jsme se naučili? Jak to využijeme v životě?

DOVEDNOST ŘEŠIT PROBLÉMY (KOMPETENCE K ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ)	
Různá řešení problému	<ul style="list-style-type: none">■ Hrou v rolích jsou žáci motivováni k tomu, aby hledali řešení a poté jej prezentovali a obhajovali před skupinou. (Témata: plánování stavby vesnice; návrhy řešení při záboru apod.)■ Učí se zvažovat různé možnosti před rozhodnutím.
Osobní angažovanost v řešení problému	<ul style="list-style-type: none">■ Žáci v rolích hledají možnosti své „postavy“ při řešení problému. (Jakou profesi si zvolím, abych pomohl vesnici pěstovat rostlinu? Jak budu pomáhat v období, kdy pro mou profesi není práce? Jak se zapojím do obchodování?)
Důsledek rozhodnutí	<ul style="list-style-type: none">■ Žáci v příběhu mají příležitost prožít i důsledek špatného rozhodnutí a poučit se z chyb. (Témata: v obci se např. nikdo nestará o sázení nových rostlin, o zalévání)
Pravidla a zákony	<ul style="list-style-type: none">■ Žáci v rolích občanů řeší pravidla soužití všech občanů v obci, pravidla vlastnictví pozemků a obchodování. (Jaký význam má slovní dohoda? Jaký význam má smlouva? Jak je možné, že někdo „nedodrží“ smlouvu?)
Sounáležitost s ostatními	<ul style="list-style-type: none">■ Žáci zkoumají svá práva i práva ostatních, hledají možnosti, jak spolu žít, aby byli všichni spokojeni. (Téma: hledání pravidel pro soužití ve vesnici)

DOVEDNOST DOMLUVIT SE (KOMPETENCE KOMUNIKATIVNÍ)	
Diskuze	<ul style="list-style-type: none"> ■ Žáci v rolích diskutují o problémech vesnice. ■ Učí se naslouchat i hájit svůj názor pomocí argumentů.
Zpětná vazba	<ul style="list-style-type: none"> ■ Žáci se učí vzájemně si dávat zpětnou vazbu nezraňujícím způsobem. ■ Žáci se učí přijímat zpětnou vazbu a využívat ji k tomu, aby zdokonalili svou práci. <i>(Téma: zlepšování zemědělských strojů; řešení konfliktů mezi občany vesnice; posuzování různých plánů a výběr jednoho řešení)</i>
Empatie	<ul style="list-style-type: none"> ■ Vcítování se do pocitů ostatních, pojmenovávání svých pocitů, neverbální komunikace. <i>(Téma: situace zemědělců při poklesu cen)</i>

DOVEDNOST ŽÍT A PRACOVAT SPOLEČNĚ (KOMPETENCE SOCIÁLNÍ A PERSONÁLNÍ)	
Potřeby skupiny	<ul style="list-style-type: none"> ■ Žáci se učí vnímat potřeby skupiny a hledat své místo ve skupině. <i>(Téma: společná péče o rostlinu a volba povolání, která vesnice potřebuje; plánování rozvoje vesnice; společné rozhodování v problematické situaci)</i>
Zodpovědnost	<ul style="list-style-type: none"> ■ Žáci v rolích občanů si hledají své místo ve skupině a přijímají svůj díl zodpovědnosti. <i>(Jak přispějí k tomu, abychom vypěstovali rostlinu? Jak přispějí při nabídce zboží na trhu?)</i>
Přání a potřeby	<ul style="list-style-type: none"> ■ Žáci diskutují o svých přáních a potřebách a porovnávají je s potřebami druhých a celé komunity.

DOVEDNOST BÝT OBČANEM (KOMPETENCE OBČANSKÁ)	
Zodpovědnost	<ul style="list-style-type: none"> ■ Žáci v rolích přebírají zodpovědnost za život ve vesnici. ■ Jednotlivci i skupiny jsou zodpovědní za úkoly jim svěřené. ■ Žáci v rolích zvažují různé možnosti, jak pečovat o svou komunitu. <i>(Jak se zapojit do pěstování rostliny? Jak se rozhodneme, když klesá cena?)</i> ■ Žáci zvažují dopady svých rozhodnutí a své činnosti na jednotlivce, komunitu i životní prostředí. <i>(Co se stane, když chybí ve vesnici některé profese potřebné při péči o rostlinu? Co nás čeká, když letos neprodáme plodinu?)</i>
Vědomí vlastního vlivu	<ul style="list-style-type: none"> ■ Žáci si uvědomují svou roli ve vesnici.
Iniciativa	<ul style="list-style-type: none"> ■ Malá skupina občanů má úkol a je zapotřebí, aby se někdo chopil vedení a práce jako první. <i>(Metody: dramatické výstupy malých skupin)</i> ■ Žáci v roli se učí uplatnit svůj nápad, pojmenovat svůj názor na situaci.
Smysl pro spravedlnost	<ul style="list-style-type: none"> ■ Žáci se učí respektovat pravidla a rozhodnutí skupiny. ■ Žáci diskutují o právech a povinnostech. <i>(Může si někdo postavit domy na zemědělské půdě? Jak je možné, že se ceny na trhu nepředvídatelně mění? Jsou zákony spravedlivé vůči všem stejně?)</i>
Rozhodování ve skupině	<ul style="list-style-type: none"> ■ Žáci se učí hledat možnosti a mechanismy rozhodování skupiny (diskuze, hlasování, přijetí rozhodnutí starosty).
Respekt k rozhodnutí většiny	<ul style="list-style-type: none"> ■ Při plánování a výběru řešení se žáci učí respektovat rozhodnutí většiny. ■ V určitých situacích se žáci učí přijmout rozhodnutí autority (starosty obce), respektovat zákon a diskutovat o tom, jakým způsobem lze zákon měnit.
Vnímání potřeb skupiny	<ul style="list-style-type: none"> ■ Žáci v rolích občanů vesnice se učí přijmout roli, kterou vesnice potřebuje (například mohou řešit situace, že ve vesnici chce většina žáků být občanem ve věku kolem dvaceti let, a chybějí tak starší lidé nebo chybějí některé profese, které jsou potřeba při pěstování rostliny).

DOVEDNOST PRACOVAT (KOMPETENCE PRACOVNÍ)

Profese	<ul style="list-style-type: none">■ Žáci si v rolích volí svou profesi, zkoumají její náplň.■ Žáci v rolích zkoumají význam své profese pro pěstování rostliny a pro komunitu.■ Žáci v rolích zkoumají vzájemnou závislost a propojení jednotlivých profesí pro život v komunitě.
Prozkoumávání různých technik	<ul style="list-style-type: none">■ Žáci prozkoumávají různé strategie, hledají jejich silné a slabé stránky. (<i>Témata: tvorba zemědělských strojů</i>)

PŘÍLOHA 2

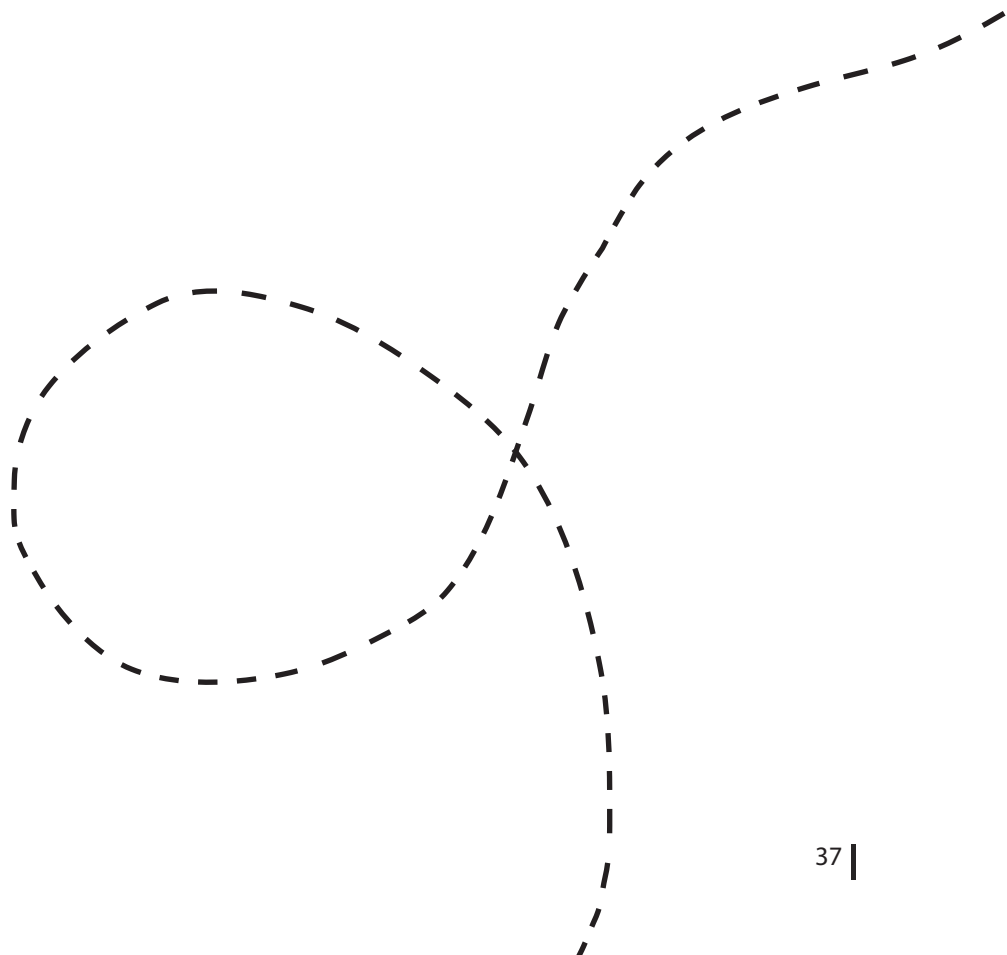
UČIVO JEDNOTLIVÝCH PŘEDMĚTŮ

Většina výstupů prolíná všemi epizodami. Konkretizujeme pouze ty, které patří jen k části epizod.

NAPLNĚNÍ OČEKÁVANÝCH VÝSTUPŮ RVP	PŘÍKLAD EPIZODY
Český jazyk a literatura – 2. období	
Čte s porozuměním přiměřeně náročné texty potichu i nahlas.	
Rozlišuje podstatné a okrajové informace v textu vhodném pro daný věk, podstatné informace zaznamenává.	
Posuzuje úplnost či neúplnost jednoduchého sdělení.	
Reprodukuje obsah přiměřeně složitého sdělení a zapamatuje si z něj podstatná fakta.	
Vede správně dialog.	
Rozpoznává manipulativní komunikaci v reklamě.	Epizoda 4
Volí náležitou intonaci, přízvuk, pauzy a tempo podle svého komunikačního záměru.	
Rozlišuje spisovnou a nespisovnou výslovnost a vhodně ji užívá podle komunikační situace.	
Píše správně po stránce obsahové i formální jednoduché komunikační žánry.	
Vyjadřuje své dojmy z četby a zaznamenává je.	
Volně reprodukuje text podle svých schopností, tvoří vlastní literární text na dané téma.	
Matematika a její aplikace – 2. období	
Provádí písemné početní operace v oboru přirozených čísel.	Epizoda 4
Zaokrouhluje přirozená čísla, provádí odhady a kontroluje výsledky početních operací v oboru přirozených čísel.	Epizoda 4
Řeší a tvoří úlohy, ve kterých aplikuje osvojené početní operace v celém oboru přirozených čísel.	Epizoda 4
Modeluje a určí část celku, používá zápis ve formě zlomku.	Epizoda 4
Přečte zápis desetinného čísla a vyznačí na číselné ose desetinné číslo dané hodnoty.	Epizoda 4
Vyhledává, sbírá a třídí data.	Epizoda 4
Čte a sestavuje jednoduché tabulky a diagramy.	Epizoda 4
Narýsuje a znázorní základní rovinné útvary; užívá jednoduché konstrukce.	Epizoda 3
Sestrojí rovnoběžky a kolmice.	Epizoda 3
Určí obsah obrazce pomocí čtvercové sítě a užívá základní jednotky obsahu.	Epizoda 3
Informační a komunikační technologie	
Při vyhledávání informací na internetu používá jednoduché a vhodné cesty.	
Vyhledává informace na portálech, v knihovnách a databázích.	
Pracuje s textem a obrázkem v textovém a grafickém editoru.	

Člověk a jeho svět	
Místo, kde žijeme – 2. období	
Určí a vysvětlí polohu svého bydliště nebo pobytu vzhledem ke krajině a státu.	Epizoda 1
Rozlišuje mezi náčrtý, plány a základními typy map; vyhledává jednoduché údaje o přírodních podmínkách a sídlištích lidí na mapách naší republiky, Evropy a polokouli.	Epizoda 1, 5
Vyhledává typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam z hlediska přírodního, historického, politického, správního a vlastnického.	Epizoda 1, 5
Zprostředkuje ostatním zkušenosti, zážitky a zajímavosti z vlastních cest a porovná způsob života a přírodu v naší vlasti i v jiných zemích.	Epizoda 1, 2
Lidé kolem nás – 2. období	
Vyjádří na základě vlastních zkušeností základní vztahy mezi lidmi, vyvodí a dodržuje pravidla pro soužití ve škole, v rodině, v obci.	Epizoda 2, 4, 5, 6
Rozlišuje rozdíly mezi lidmi, obhájí a odůvodní své názory, připustí svůj omyl a dohodne se na společném postupu a řešení.	
Rozpozná ve svém okolí jednání a chování, která nemůže tolerovat a která porušují základní lidská práva nebo demokratické principy.	
Orientuje se v základních formách vlastnictví; používá peníze v běžných situacích, odhadne a zkontroluje cenu nákupu a vrácené peníze, na příkladu ukáže nemožnost realizace všech chtěných výdajů, vysvětlí, proč spořit, kdy si půjčovat a jak vracet dluhy.	Epizoda 4, 5, 6
Poukáže v nejbližším společenském a přírodním prostředí na změny a některé problémy a navrhne možnosti zlepšení životního prostředí obce (města).	Epizoda 4, 5, 6
Lidé a čas – 2. období	
Pracuje s časovými údaji a využívá zjištěných údajů k pochopení vztahů mezi ději a mezi jevy.	
Rozmanitost přírody – 2. období	
Objevuje a zjišťuje propojenost prvků živé a neživé přírody, princip rovnováhy přírody a nachází souvislosti mezi konečným vzhledem přírody a činností člověka.	Epizoda 1, 3, 5
Zkoumá základní společenstva ve vybraných lokalitách regionů, zdůvodní podstatné vzájemné vztahy mezi organismy a nachází shody a rozdíly v přizpůsobení organismů prostředí.	Epizoda 1, 5
Porovnává na základě pozorování základní projevy života konkrétních organismů, prakticky třídí organismy do známých skupin, využívá k tomu jednoduché klíče a atlasy.	Epizoda 1
Zhodnotí některé konkrétní činnosti člověka v přírodě a rozlišuje aktivity, které mohou prostředí i zdraví člověka podporovat nebo poškozovat.	Epizoda 1, 3, 5
Stručně charakterizuje specifické přírodní jevy a z nich vyplývající rizika vzniku mimořádných událostí; v modelových situacích prokáže schopnost se účinně bránit.	Epizoda 5, 6
Člověk a zdraví – 2. období	
Účelně plánuje svůj čas pro učení, práci, zábavu a odpočinek podle vlastních potřeb s ohledem na oprávněné nároky jiných osob.	Epizoda 2, 6
Hudební výchova	
Rytmizuje a melodizuje jednoduché texty, improvizuje v rámci nejjednodušších hudebních forem.	Epizoda 4
Využívá jednoduché hudební nástroje k doprovodné hře.	Epizoda 4
Výtvarná výchova	
Na základě vlastní zkušenosti nalézá a do komunikace zapojuje obsah vizuálně obrazných vyjádření, která samostatně vytvořil, vybral či upravil.	

Tělesná výchova	
Spolupracuje při jednoduchých týmových pohybových činnostech a soutěžích.	
Člověk a svět práce	
Práce s drobným materiálem	
Vytváří jednoduchými postupy různé předměty z tradičních i netradičních materiálů.	
Vytváří přiměřenými pracovními operacemi a postupy na základě své představivosti různé výrobky z daného materiálu.	
Volí vhodné pracovní pomůcky, nástroje a náčiní vzhledem k použitému materiálu.	
Udržuje pořádek na pracovním místě a dodržuje zásady hygieny a bezpečnosti práce; poskytne první pomoc při úrazu.	
Konstrukční činnosti	
Zvládá elementární dovednosti a činnosti při práci se stavebnicemi.	Epizoda 3
Provádí při práci se stavebnicemi jednoduché montáže a demontáže.	Epizoda 3
Pěstitelské práce	
Provádí pozorování přírody, zaznamenává a zhodnotí výsledky pozorování.	Epizoda 1, 3
Provádí jednoduché pěstitelské činnosti, samostatně vede pěstitelské pokusy a pozorování.	Epizoda 1, 3
Ošetřuje a pěstuje podle daných zásad pokojové a jiné rostliny.	Epizoda 1, 3
Volí podle druhu pěstitelských činností správné pomůcky, nástroje a náčiní.	Epizoda 1, 3

PŘÍLOHA 3

PODPŮRNÉ AKTIVITY S GLOBÁLNÍM ROZMĚREM

NÁZEV EPIZODY	PODPŮRNÉ AKTIVITY S GLOBÁLNÍM ROZMĚREM	AKTIVITY OD UČITELŮ
Epizoda 0 Příprava na příběh	Proč mají lidé hlad Z čeho je pizza? Kvalitní, levné, nebo šetrné? Kus půdy	Kdo je to zemědělec? (9–11 let)
Epizoda 1 Naše plodina	Jak to roste	Skryté rostliny (9–11 let)
Epizoda 2 Kdo v komunitě žije?	Plavba do nové země Komunita	Než se stanu... (9–11 let)
Epizoda 3 Období sklizně		
Epizoda 4 Jak obchodujeme?	Co je fér? Obchod	Rodinný rozpočet (9–11 let) Kolik stojí? (10–11 let)
Epizoda 5 (2.–3. třída) Nic takového jsme v životě neviděli!		
Epizoda 5 (4.–5. třída) Přijíždí cizinec	Proč je půda důležitá?	
Epizoda 6 (2.–3. třída) Laboratoř entomologů		
Epizoda 6 (4.–5. třída) Dopis	Pozor – zábor! Kus půdy	
Epizoda 7 Oslava udržitelných rozhodnutí		

PROČ MAJÍ LIDÉ HLAD

Cíl:

- Žáci diskutují a vyjádří svůj názor na to, jaké jsou podle nich příčiny hladu ve světě.

Poznámka:

Tuto aktivitu lze dobře využít ke zjištění názorů a postojů žáků. Můžete ji zařadit i opakovaně a sledovat posun v postojích – například na začátku a na konci práce s příběhem. Vzniklé diamanty můžete vyfotit a později se k nim s žáky vrátit a sledovat změny.

Pomůcky:

- rozstříhané kartičky diamantu (jedna sada pro každou skupinu; v příloze najdete 10 kartiček, avšak pro sestavení diamantu stačí jen 9, jednu kartičku tedy mohou žáci vyřadit)
- papíry na nalepení diamantu, lepidla

Postup:

- Každé skupině dejte sadu kartiček. Žáci by je měli seřadit do diamantu podle toho, jaká je podle nich odpověď na otázku: „Proč mají lidé na světě hlad?“ Nahoru by měli umístit kartičku, která vyjadřuje důvod, s kterým souhlasí nejvíce.
- Žáci výsledný diamant nalepí na papír.
- Sdílejte vzniklé diamanty a diskutujte o nich. Ptejte se: *Jakou kartičku jste umístili úplně dolů a proč? Jakou nahoru a proč? O čem jste nejvíce diskutovali?*
- Odpovědi žáků můžete zaznamenat – nahrát, diamanty vyfotit apod.
- V navazující práci se s žáky vraťte k příčinám hladu, například pomocí aktivity Deset mýtů o hladu, která rozkrývá některé zažité představy o příčinách hladu ve světě.

Lidí je příliš mnoho.	Lidé z bohatých zemí málo přispívají na charitu.
Jídla není dostatek.	Nejlepší půda je využívána na pěstování jídla pro bohaté země.
Jídlo není spravedlivě rozděleno.	Chudí zemědělci nemohou prodávat své produkty bohatým zemím.
Lidé nemohou pěstovat potraviny z důvodu válek.	Zemědělci nevyužívají nové způsoby (technologie), které by umožnily vypěstovat více potravin.
Lidé jsou příliš chudí na to, aby si potraviny kupovali.	Nedostatek jídla je způsoben přírodními vlivy (např. sucha, povodně atd.).

Z ČEHO JE PIZZA?

Aktivita je převzata a upravena podle materiálu *Farming Connections*, Wosdec 2014.

Cíle:

- Žáci identifikují, z jakých surovin se skládají potraviny, které běžně jíme, a odkud tyto suroviny pocházejí.
- Žáci pojmenují, jaké by to pro ně bylo, kdyby nám lidé, kteří pěstují plodiny, jež u nás nerostou, přestali tyto plodiny prodávat.

Pomůcky:

- reálné potraviny – banán, čaj, cukr, čokoláda, rýže, olej, pomerančový džus
- fotografie primárních surovin
- mapa světa

Postup:

- Ptejte se žáků na to, jaké výrobky potřebují ke každodennímu životu. Vytvořte společný seznam.
- Řekněte žákům, že věci ze seznamu by bylo možné rozdělit na ty, které „rostou“ (musejí se vypěstovat), a na ty, které „nerostou“. Například pizza se skládá z hodně věcí, které se musely někde vypěstovat. Nechte žáky výrobky rozdělit na ty, které se pěstují a nepěstují.
- Poté se pokuste společně „rozbit“ ty, které rostou, na jednotlivé části – například u pizzy – obilí, rajčata nebo jiná zelenina, olivy, vejce, kuře atd. Ptejte se, odkud tyto části pocházejí, a rozdělte je na ty původem z ČR a odjinud.
- Rozdělte žáky do skupin a každé skupince dejte jeden produkt (např. banán, balíček cukru, krabičku čaje, balíček rýže, krabičku kaka, tabulku čokolády). Vyzvěte je, aby produkty přiřadili k obrázkům, na kterých je surovina, z níž jsou vyrobeny.
- Na lepicí papírek potom skupiny napíší, kde byla která surovina vypěstována, a nalepí jej na mapu (pokud to žáci nevědí, mohou si informace dohledat např. na internetu).
- Na závěr se společně s žáky podívejte na mapu, na níž budou vyznačeny různé části světa, kde se pěstují potraviny, které běžně konzumujeme. Ptejte se:

Proč se jídlo, které jíme, pěstuje v různých částech světa? Napadají vás nějaké další potraviny, jež jsou zdaleka a nemáme je na mapě? Jaké to jsou?

Dokážete si představit, že byste tyto potraviny „zdaleka“ nejedli? Co by se stalo, kdyby nám lidé, kteří tyto rostliny pěstují, přestali své plodiny prodávat? Jaké by to pro vás bylo? Jak by se změnil náš život?

KVALITNÍ, LEVNÉ, NEBO ŠETRNÉ?

Aktivita je převzata a upravena podle lekce *What do we want from our food?* (Stride, Autumn/Winter 2012–13).

Cíl:

- Žáci diskutují a rozhodnou o tom, jaká kritéria jsou pro ně důležitá při výběru potravin.

Pomůcky:

- kartičky představující různé aspekty produkce potravin (jedna sada pro každou skupinu žáků; kartičky přizpůsobte věku a zkušenostem žáků)

Poznámka:

Tuto aktivitu lze dobře využít ke zjištění názorů a postojů žáků. Můžete ji zařadit i opakovaně a sledovat posun v postojích – například na začátku a na konci práce s příběhem. Vzniklé diamanty můžete vyfotit a později se k nim s žáky vrátit a sledovat změny.

Postup:

- Rozdělte žáky do skupin. Vyzvěte je, aby přemýšleli nad tím, co vše je nutné zvážit před nákupem potravin. Vytvořte seznam na tabuli.
- Každé skupině dejte sadu kartiček. Žáci by je měli seřadit do diamantu podle toho, které považují za nejdůležitější při nákupu potravin.
- Sdílejte vzniklé diamanty a diskutujte o nich. Ptejte se: *Co považujete za nejméně důležité a proč? Co považujete za nejdůležitější a proč? O čem jste nejvíce diskutovali?*
- Zkuste s žáky dospět k tomu, aby jako třída společně vybrali tři karty, které jsou pro ně nejdůležitější.
- Diskutujte dále: *Napadají vás ještě nějaké další věci, na které bychom měli při nákupu potravin myslet? Jaké to jsou? Jak důležité je pro vás, zda byly potraviny spravedlivě obchodované?*

Potraviny by měly být:

<p>KVALITNÍ (vyrobené z dobrých surovin)</p>	<p>OHLEDUPLNÉ KE ZVÍŘATŮM (při výrobě netrpěla zvířata)</p>	<p>ŠETRNÉ K PŘÍRODĚ (při výrobě nebylo ničeno životní prostředí)</p>
<p>MÍSTNÍ (ne zdaleka, např. z jiné země nebo části světa)</p>	<p>ČERSTVÉ</p>	<p>LEVNÉ</p>
<p>SPRAVEDLIVĚ OBCHODOVANÉ (lidé, kteří potraviny vypěstovali, dostali spravedlivě zaplaceno)</p>	<p>ZDRAVÉ</p>	<p>CHUTNÉ</p>

KUS PŮDY

Aktivita je převzata a upravena podle lekce *Grow Island. Stride* (Autumn/Winter 2012–13).

Cíl:

- Žáci rozhodnou, jakým způsobem by využili „kus půdy“.

Pomůcky:

- velký kus papíru pro každou skupinu
- tužky, fixy, pastelky

Poznámka:

Tuto aktivitu lze dobře využít ke zjištění názorů a postojů žáků. Můžete ji zařadit i opakovaně a sledovat posun v postojích – například na začátku a na konci práce s příběhem. Vzniklé papíry (kusy půdy) můžete vyfotit a později se k nim s žáky vrátit a vyhodnotit změny.

Postup:

- Rozdělte žáky do skupin a každé skupině dejte velký kus papíru. Řekněte jim, že tento papír představuje jejich půdu. Měli by napsat nebo nakreslit 5 věcí, na které by tuto půdu využili (např. hřiště, plavecký bazén, kino).
- V druhém kroku je vyzvěte, aby napsali nebo nakreslili 5 využití pro tuto půdu tak, aby získali to, co potřebují k životu (např. jídlo, obydlí). Zpočátku zkuste žákům nenapovídat a nedávat příklady – nechte se překvapit, co vymyslí. Později se jich můžete ptát, zda na něco nezapomněli, zda by jim něco nechybělo.
- Sdílejte nápady celé třídy a vytvořte seznam využití půdy na tabuli. Ptejte se: *Máme dostatek půdy pro všechny tyto věci?*
- Vyzvěte skupiny, aby prodiskutovaly, které z věcí jsou nejdůležitější, a poté vybraly 5 z nich, jež považují za nejvíce důležité.
- Každá skupina poté představí, jaké věci vybrala a proč. Ptejte se: *Proč jste vybrali či vyřadili tuto věc? O čem jste nejvíce diskutovali? Jaké rozhodnutí pro vás bylo nejtěžší? Proč?*
- Na závěr se můžete pokusit vytvořit seznam 5 věcí, na kterých se shodne celá třída. Ty potom můžete zakreslit na nový papír, ztvárnit je výtvarně například koláží apod.

JAK TO ROSTE

Cíle:

- Žáci se seznámí s tím, jak vypadají a jak se pěstují rostliny, které plodí námi běžně konzumované potraviny (brambor, rýže) nebo z kterých se vyrábí potravinové či jiné produkty (kakaovník, bavlník).
- Další cíle upravte podle vašich potřeb.

Pomůcky:

- vytištěné fotografie zachycující pěstování a zpracování plodin (např. bavlna, kakao, brambory, rýže)

Poznámka:

S fotografiemi můžete pracovat různými způsoby podle cílů, které si určíte. Zde uvádíme několik tipů, jež mohou posloužit jako inspirace. Výsledkem aktivity mohou být různé výstupy (např. plakáty, kresby atd.), které vyvěsíte ve třídě, aby žákům připomínaly, co se naučili.

Postup:

- Prozradte žákům, že budete společně zkoumat bavlník, brambor, kakaovník... (případně další plodiny; záměrně je uvádíme jako názvy rostlin). Žáci mohou volně asociovat a říkat, co je napadá, co si myslí, že „to“ je, co o „tom“ ví. Můžete také společně vytvořit seznam otázek, na které by žáci chtěli znát odpovědi.
- Žáky rozdělte do skupin a každé skupině dejte rozstříhanou sadu fotografií (každá skupina dostane fotografie jiné plodiny). Zadejte jim, aby si fotografie prohlédli a rozdělili je do skupin. Kritéria, podle kterých fotky rozdělí, si žáci zvolí sami (např. růst – plodina je stále na poli, zapojení lidí – někdo se o plodinu stará, stroje – používá se nějaká technika atd.).
- Každá skupina poté představí, jak a proč fotografie rozdělila. Diskutujte s žáky o tom, co je zaujalo, co se z fotografií dozvěděli a co dalšího by chtěli vědět. Otázky můžete zodpovědět vy nebo se s žáky domluvit na způsobu, jakým odpovědi získají (např. ke každé plodině může vzniknout seznam otázek a odpovědi bude hledat skupina, která pracovala s fotografiemi této plodiny). Získané odpovědi poté prezentují ostatním.
- Na závěr zařaďte nějakou formu individuální či skupinové reflexe, aby žáci pojmenovali, co nového se naučili a co se dozvěděli.

PLAVBA DO NOVÉ ZEMĚ

Cíle:

- Žáci se v simulované situaci rozhodnou, které potřeby jsou pro ně více důležité, a bez kterých se naopak obejdou.
- Žáci vyvodí, jaké potřeby musejí být splněny, aby se člověk mohl rozvíjet a učit novým věcem.

Pomůcky:

- kopie karet potřeb a věcí v obálkách
- lepidlo nebo lepicí páska
- prázdné papíry A4

Postup:

- Pokud to vaše podmínky dovolují, upravte prostor, ve kterém budete hru realizovat, aby navozoval atmosféru lodi (např. z prostěradla můžete vyrobit plachtu, z nějakého kruhového předmětu kormidlo apod.).
- Uvedte žáky do následující situace: Za chvíli připluje loď, která vás odveze na nový kontinent. Na tomto kontinentu zatím nežijí žádní lidé, takže máte příležitost stát se průkopníky a vybudovat zde novou zemi. Zeptejte se žáků: Jaké to asi bude? Co vás čeká?
- Rozdělte žáky do skupin po třech nebo čtyřech. Po těchto skupinách se nalodí a usadí. Vysvětlete, že každá skupinka dostane obálku s popisem různých potřeb a věcí, které si mohou sbalit na cestu do nové země a které budou potřebovat k přežití. Předem upozorněte, že se jedná o věci materiální i nemateriální povahy. Rozdejte obálky s kartami a vyzvěte žáky, aby je otevřeli a prozkoumali. Každé skupině dejte také dvě prázdné karty, na něž mohou připsat další dvě věci, které by mohli potřebovat nebo které by s sebou rádi měli.
- Řekněte, že loď právě vyplouvá, a začněte vyprávět:
Nejprve je cesta velmi příjemná. Slunce svítí a moře je klidné. Na palubě je pohoda. Avšak najednou se začne zatahovat a zvedá se vítr. Přichází velká bouře a najednou se loď kymácí. Ve skutečnosti se už téměř potápí! Abyste udrželi svou loď na hladině, musíte nyní zahodit tři karty přes palubu.
- Požádejte všechny skupiny, aby se rozhodly, čeho se vzdají. Vysvětlete jim, že dané karty už nebudou moci získat zpět. Seberte karty „hozené přes palubu“ a odložte je společně na jedno místo.
- Pokračujte ve vyprávění:
Bouře konečně přešla a všem se velmi ulevilo. Přichází však předpověď počasí, která není vůbec příznivá: přímo na loď míří hurikán 5. stupně! Pokud máte přežít hurikán, musíte hodit přes palubu další tři karty. Pamatujte, nevyhazujte nic, co budete potřebovat k přežití v nové zemi.
- Stejně jako předtím tyto karty vyberte a odložte je na samostatnou hromádku.
- Pokračujte ve vyprávění:
To bylo jen o chloupek! Ale už jsme skoro na novém kontinentě. Všichni jsou nadšení a nemohou se dočkat. Ale právě když spatříte na obzoru zemi, naráží do lodi obrovská velryba a udělá v boku díru. Musíte loď ještě odlehčit! Odhodte další tři karty.
- Odhozené karty opět vyberte a dejte na hromádku. Oznamte žákům, že se konečně v pořádku dostali na nový kontinent a jsou připraveni začít budovat novou zemi. Požádejte každou ze skupin, aby přilepila své zbývající karty na papír. Každá skupina si nyní samostatně odpoví na otázku: *Máte všechno, co potřebujete k životu na novém kontinentě?*
- Každá skupina nyní zavěsí svůj list se zbylými kartami na viditelné místo a vysvětlí, co si do nové země přivážejí a proč. Můžete se dotazovat: *Myslíte si, že máte vše, co budete potřebovat? Co by vám mohlo chybět? Byli byste schopni v nové zemi přežít?*
- Na závěr se můžete vrátit ke kartám, které byly v průběhu plavby hozeny přes palubu. Ptejte se, proč účastníci odhodili právě tyto věci.
- Na závěr reflektujte celou aktivitu pomocí diskuze:
*Podle čeho jste se rozhodovali, co hodíte přes palubu?
Jaká rozhodnutí byla obtížná?*

Co si myslíte o svých konečných volbách?

Měli jste ve skupině nějaké neshody o tom, co si nechat a co hodit přes palubu? Jak jste tyto neshody řešili?

Pokud byste se této aktivity zúčastnili podruhé, jak byste se rozhodovali? Dělali byste něco jinak? Pokud ano, co?

V čem se mohou potřeby různých lidí lišit?

- *Lidská práva jsou založena na lidských potřebách: věcech, které každá lidská bytost potřebuje k přežití, růstu a rozvoji a také k důstojnému životu. Ptejte se na následující věci: Pokud si podobnou situaci představíme ve skutečném životě, měli byste vše, co je nutné k přežití? Měli byste vše nutné k důstojnému životu? Co by vám chybělo?*
- *Zdůrazněte, že každý člověk má stejné základní potřeby a stejně tak má i právo je naplnit. Některé potřeby jsou nezbytné k tomu, aby člověk zůstal naživu, jako například jídlo, lékařská péče, čistá voda a přístřeší. Jiné potřeby jsou nutné k tomu, aby lidé mohli spokojeně žít a rozvíjet se. Zeptejte se: Které karty představují věci, jež bychom mohli chtít, ale nepotřebujeme je k přežití?*

Které karty představují věci, jež potřebujeme k fyzickému přežití?

Za jakých podmínek se můžeme rozvíjet a učit novým věcem? V jaké situaci či v jakém prostředí to je možné?

Co by se v této nové zemi stalo, kdybyste neměli _____? (Vyberte několik různých příkladů z karet.)

Karty věcí a potřeb:

JÍDLO	PITNÁ VODA	TELEVIZE	PENÍZE
MOBILNÍ TELEFON	POČÍTAČ A INTERNET	DOMOV	MÓDNÍ OBLEČENÍ
RODINA	VZDĚLÁNÍ	PŘÁTELE	ZDRAVOTNÍ PÉČE
ČISTÉ ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	MOŽNOST PRAKTIKOVAT SVOU NÁBOŽENSKOU VÍRU	HODINKY	TEPLÉ OBLEČENÍ
KNIHY	LÉKY	PŘÍLEŽITOSTI K ODPOČINKU A KE HŘE	DEMOKRATICKÉ VOLBY
ROVNÉ POSTAVENÍ MUŽŮ A ŽEN			

KOMUNITA

Aktivita je upravena podle příručky *Values and Visions: A handbook for spiritual development and global issues*.

Cíle:

- Žáci pojmenují, do jakých komunit patří, a reflektují jejich vztah k nim.
- Žáci si uvědomí, že svou identitu nelze určit příslušností k jedné skupině, protože každý člověk patří do mnoha skupin, jeho identita je mnohovrstevnatá.
- Žáci prohlubují porozumění pojmu komunita.

Postup:

- Napište na tabuli slovo KOMUNITA. Vyzvěte žáky, aby slovo přečetli a formou brainstormingu řekli, co si myslí, že komunita je. V tuto chvíli odpovědi nekomentujte ani děti neopravujte. Nechte zaznít co nejvíce nápadů.
- Po chvíli napovězte, že slovo komunita (původem z latiny) vzniklo spojením slov „cum“, což znamená „spolu“, a „munere“ neboli darovat. Zeptejte se žáků, zda je nyní napadají nějaké další významy.
- Vysvětlete slovo komunita.

Komunita = společenství živých bytostí (mohou to být rostliny, zvířata nebo lidé), které sdílejí určitou oblast (omezenou prostorově, jejich společnými zájmy apod.). Komunity mohou být různě velké, mohou jimi být například obyvatelé jedné vesnice, lidé žijící v jednom domě nebo také škola (učitelé, žáci, rodiče, kuchařky, školník...).

- Poté pokračujte: *Jako třída také tvoříme komunitu. Podíváme se teď na to, co máme jako členové této komunity společného, v čem se lišíme a také do jakých jiných komunit patříme.*
- Vysvětlete žákům, že nyní budou ve třídě vytvářet skupiny podle zadání – sami se seskupí podle toho, do jaké skupiny patří.
- Zadání na rozdělení do skupin doplňte či obměňte vzhledem k tomu, s jakou skupinou pracujete a co o ní víte. Pokud uznáte za vhodné, můžete se žáků v průběhu vyptávat. Na závěr mohou žáci sami vytvářet další skupiny, do kterých si myslí, že patří.
- Návrhy skupin:
žijí v tomto městě (v této vesnici) / žijí jinde
mají sourozence / nemají sourozence
jezdí na kole / nejezdí na kole
kluci / holky
hrají na hudební nástroj / nehrají na hudební nástroj / nehrají, ale chtěli by se to naučit
mají rádi... / nemají rádi...
chodí do kostela / nechodí do kostela
chodí do nějakého kroužku (mohou se dělit podle různých kroužků) / nechodí
pomáhají doma s úklidem / pomáhají na zahradě / nepomáhají
chodí na fotbal / chodí na hokej / chodí na jiný sport / nechodí
- Ptejte se žáků: *Které ze skupin jsou podle vás komunity? Proč?*
- Společně s žáky vytvořte seznam komunit, do kterých žáci patří – ať už jako třída, nebo jako jednotlivci (žákům by mělo být zřejmé, že jsou příslušníky mnoha různých komunit).
- Na závěr s žáky diskutujte: *Která komunita je pro vás nejdůležitější? Proč? Do kterých komunit patříte rádi? A do kterých naopak ne? Jaké by to bylo, kdyby vás ostatní vnímali jako příslušníka jen jedné určité komunity?*
- Pokud to uznáte za vhodné, můžete pokračovat otázkami: *Napadají vás nějaké komunity, které spolu nevycházejí dobře? Proč myslíte, že to tak je? Co by šlo udělat pro to, aby se to změnilo?*

CO JE FÉR?

Aktivita je převzata a upravena podle lekce *What is fair?* Stride (Autumn/Winter 2012–13).

Cíle:

- Žáci zažijí, jaké to je, když se s nimi jedná odlišně jen na základě nějakého náhodného kritéria, které nemohou ovlivnit.
- Žáci pojmenují, co považují za spravedlivé a co za nespravedlivé, a reflektují, zda se sami také chovají nespravedlivě.
- Žáci vyjádří názor, zda mohou nějak ovlivnit to, aby byl svět spravedlivější.

Poznámka:

Průběh aktivity může být pro některé žáky velmi silný. Zvažte podle skupiny, s kterou pracujete, zda je aktivitu vhodné zařadit, případně jak žáky rozdělíte. Velmi důležitá je část reflexe, proto si na ni vyhraďte dostatek času.

Pomůcky:

- barevné nálepky nebo lepicí papírky

Postup:

- Označte jednu polovinu dětí barevnou nálepkou (např. červenou), druhou polovinu označte jinou barvou. Pokud se děti budou ptát, co nálepky znamenají, řekněte jim, že se to dozvedí později. (Pokud nemáte k dispozici barevné nálepky, rozdělte děti do dvou skupin např. podle barvy vlasů).
- Vyzvěte jednu ze skupin, aby si sedla do lavic nebo na zem, druhá skupina zůstane stát. Skupině, která sedí, dejte vybrat, jakou činnost/aktivitu chtějí dělat. Aktivitu pak realizujte s celou skupinou. Dětem, které sedí, věnujte více pozornosti, pokládejte jim otázky, chvalte je a odměňujte. Aktivita by neměla být příliš dlouhá – její obsah není tak důležitý, klíčová je následující reflexe.
- Po ukončení aktivity se věnujte reflexi. Vyzvěte žáky, aby si všichni sedli dohromady a ptejte se:
Jak se vám pracovalo? Jak jste se cítili?
Jaký byl podle vás rozdíl mezi dvěma skupinami?
Bylo se skupinami zacházeno spravedlivě?
Co je podle vás spravedlivé/nespravedlivé? Jak se pozná, že je něco nespravedlivé?
Děláme někdy něco, co je nespravedlivé? Co je to?
Kdo je zodpovědný za to, aby byla spravedlivá naše třída, škola, komunita, celý svět?
Můžeme udělat něco pro to, aby byl svět spravedlivější? Co by to bylo?

OBCHOD

Aktivita je převzata a upravena podle lekce *What is trade?* Stride (Autumn/Winter 2012–13).

Cíl:

- Žáci prohlubují porozumění pojmu „obchod“ a „obchodovat“.

Pomůcky:

- seznam výroků vztahujících se k obchodu; výroky upravte nebo doplňte podle věku a zkušeností skupiny, se kterou pracujete

Postup:

- Určete a označte ve třídě tři místa – jedno pro „souhlasím“, druhé pro „nesouhlasím“ a třetí pro „nejsem si jistý/jistá“.
- Vysvětlíte, že budete číst jednotlivé výroky vztahující se k tématu obchodování. Žáci by se měli rozhodnout, zda s výrokem souhlasí, nesouhlasí nebo si nejsou jisti, a stoupnout si na určené místo.
- Po každém výroku se zeptejte několika žáků, na základě čeho se rozhodovali. Nechte zaznít jejich vysvětlení a vyzpávejte se, pokud bude třeba. Názory nekomentujte ani nehodnoťte. Pokud vzniknou nějaké nejasnosti, další otázky, které by žáci chtěli prozkoumat, запиšte a na konci aktivity se dohodněte, jak s nimi naložíte.
- Pokud žáci v průběhu diskuze nad výrokem změní názor (např. je přesvědčí vysvětlení někoho ze třídy), mohou přejít a stoupnout si jinam.
- Po posledním výroku s žáky diskutujte:
Na co nového jste přišli?
Překvapilo vás něco?
Který výrok pro vás byl nejtěžší? Je nějaký, na který stále nemáte jasný názor? (Ujistěte žáky, že je v pořádku, pokud si nejsou jisti).
Změnili jste na něco názor?
Jaké vás napadají otázky? Na co byste se chtěli zeptat?
- Navrhované výroky:
Všechny země mají stejné příležitosti pro obchodování s dalšími zeměmi.
Pro každý obchod jsou potřeba peníze.
Je lepší vypěstovat všechny potraviny tady v Česku než je kupovat od jiných zemí.
Obchod by měl být stejně výhodný pro obě strany.
Obchod znamená koupit za co nejnižší cenu a prodat za co nejvyšší cenu.
Obchodování s jinými zeměmi je nejlepší způsob, jak se mohou chudé země zbavit chudoby.

PROČ JE PŮDA DŮLEŽITÁ?

Cíle:

- Žáci diskutují a formulují stanoviska vztahující se k různým způsobům využívání půdy.
- Žáci se snaží podívat na využívání půdy i očima někoho jiného.

Poznámka:

Aktivitou je možné navázat na předešlé diskuze o využívání půdy v rámci aktivity Kus půdy.

Pomůcky:

- rozstříhané kartičky diamantu pro každou skupinu
- papíry, lepidla

Postup:

- Na úvod se žáků můžete zeptat: *Půda je pro lidi důležitá z různých důvodů, jaké vás napadají?*
- Rozdělte žáky do skupin a každé skupince dejte sadu kartiček. Jejich úkolem bude kartičky seřadit do diamantu podle toho, které způsoby využití půdy jim připadají nejdůležitější. V tuto chvíli by žáci měli karty řadit čistě ze svého pohledu. Pokud budou chtít, mohou jednu kartičku obměnit – napsat si vlastní způsob využití půdy, který jim na kartičkách chybí.
- Poté diskutujte o vzniklých diamantech. Ptejte se: *Jaké kartičky máte úplně dole? Proč? Jaké máte úplně nahoře? Proč? O čem jste nejvíce diskutovali?*
- Dále se zkuste společně zaměřit na to, jak by karty řadili jiní lidé (např. člověk žijící ve velkém městě, člověk z venkova, zemědělec, majitel stavební společnosti, starosta vaší obce, šaman). Ptejte se: *Jak by diamant asi sestavili? Co by umístili nahoru? V čem by se jejich diamant lišil od vašeho? Proč? Co ovlivňuje jejich vztah k půdě?*
- Na závěr může každý žák napsat na papírek nebo postupně odpovědět v kruhu na otázku: *Co si z přemýšlení nad vztahem k půdě odnáším?*

Na půdě si vypěstuji plodiny, které budou živit mě i moji rodinu.	Na půdě si zřídím prostor pro relaxaci – posezení, bazén nebo hřiště.
Půdu si koupím jako investici. Mohu ji pronajímat, a získat tak peníze.	Na půdě vypěstuji plodiny, které prodám na mezinárodním trhu. Získám tak peníze pro náš stát.
Na půdě si postavím továrny nebo úřední budovy.	Na půdě si postavím dům, ve kterém budu bydlet.
Na půdě volně žijí zvířata, která můžu lovit. Volně tu rostou rostliny, které můžu sklízet a mít z nich užitek.	Tato půda patřila mým předkům. Pocházím odtud. Celý můj život je s ní spjatý. Chci, aby tu žily mé děti.
Na půdě vypěstuji plodiny. Ty prodám na místním trhu. Získám peníze a za ně koupím věci, které potřebuji já nebo má rodina.	

POZOR – ZÁBOR!

Aktivita je převzata a upravena podle materiálu *Land Grabs: A Growing Scandal*. Oxfam Education.

Cíle:

- Žáci formulují kritéria pro zábory půdy a porozumějí jim.
- Žáci posoudí příklady reálných případových studií popisujících zábory půdy a vyhodnotí, jaký mají dopad na životy komunit.

Pomůcky:

- obrázky dětí z Ugandy
- případové studie o záborech půdy (můžete zjednodušit či krátit dle potřeby)
- velké papíry na „strom problému“
- fixy, pastelky

Postup:

- Ukažte žákům kresby dětí z Ugandy. Ptejte se: *Co si myslíte, že je na obrázcích? Kdo je asi nakreslil?*
- Prozradte, že autorům obrázků byla položena nějaká otázka. Jaká otázka to asi byla?
- (Více než 20 000 lidí muselo v Ugandě opustit své domovy a půdu, aby uvolnili prostor pro stromové plantáže, které vlastní britská společnost. Někteří byli k odchodu donuceni násilím. Obyvatelé byli ponecháni bez prostředků a dostatku jídla, jejich děti nemohly do školy. Britská organizace Oxfam položila dětem, jejichž rodiny musely opustit domov v důsledku záborů půdy, otázku: *Co jste ztratili?*)
- Ptejte se žáků: *Co podle vás ztráta půdy a domova pro děti, které kreslily tyto obrázky, znamená?*
- Pokračujte aktivitou souhlasím/nesouhlasím. Postupně předčítejte výroky a vyzvěte žáky, aby se postavili na škále podle toho, jak moc s výrokem souhlasí nebo nesouhlasí. Po každém z výroků se také vyptávejte několika žáků na to, proč se postavili právě tam, kde stojí.
- Doporučené výroky (upravte dle potřeby):
Někdo, kdo žil na nějakém místě víc než 50 let, má na toto území a půdu právo.
Lidé, jejichž živobytí závisí na půdě, by měli mít možnost vyjádřit se k tomu, kdo tuto půdu kupuje.
Pokud se prodává nebo pronajímá nějaké území, měl by být brán ohled na život lidí, kteří na území žijí.
- Vyzvěte žáky, aby zkusili formulovat kritéria nespravedlivého obchodu s půdou (připomeňte žákům zkušenost komunity z příběhu). Poté je srovnajte s 5 kritérii zabírání půdy podle organizace Oxfam. Ptejte se: *Jsou si podobná? Liší se v něčem?*
- Použijte 3 případové studie o zabírání půdy v Ugandě, Jižním Súdánu a Indonésii (můžete doplnit o čtvrtou případovou studii, která se bude týkat zabírání půdy v ČR). Rozdělte žáky do skupin a nechte vždy jednu skupinu pracovat s jednou studií. Jejich úkolem bude v případových studiích najít informace, které by ukázaly na to, že se jednalo o zabírání půdy (odkazujte na 5 kritérií).
- Po samostatné práci nechte každou skupinu prezentovat jejich zjištění – mohou je zpracovat formou prezentace, plakátu, dramatizace, kresby atp.
- Vytvořte s žáky „strom problému“ (metoda je popsána níže) na téma zabírání půdy (skupinově nebo s celou třídou dohromady).
- Na závěr diskutujte: *Jaký dopad mají zábory půdy na postižené komunity? Jaký dopad mají zábory na hlad ve světě? Jakým způsobem je možné se proti záborům bránit?*
- Aktivitu můžete uzavřít kruhem, kdy každý žák řekne jednu větu (případně jedno slovo), kterým vyjádří to, co se naučil při této lekci o záborech půdy.

Obrázky dětí z Ugandy:

AGE: 7 years

AGE: 12 years old

AGE: 10 year

AGE: 12 years

5 kritérií zabírání půdy podle organizace Oxfam:

Zabírání půdy je takové získání půdy, které splňuje alespoň jedno z těchto kritérií:

- Porušuje lidská práva, zvláště práva žen.
- Nedává prostor pro svobodný, informovaný a včasný souhlas uživatelů půdy.
- Nezohledňuje sociální, ekonomické a ekologické dopady.
- Neexistují transparentní smlouvy (srozumitelné, dostupné, veřejné).
- Nedává prostor pro demokratické plánování, nezávislé posouzení situace a účast uživatelů půdy na rozhodování.

Případová studie: Indonésie

Velké rozšíření produkce palmového oleje ve světě vedlo k mnoha konfliktům o území. Indonésie a Malajsie produkují zhruba 85 % světové produkce palmového oleje. Indonéské organizace sledují okolo 633 konfliktů o území. Následující případová studie je příkladem jednoho z nich.

Kdo je zapojen?

- výrobce palmového oleje PT MAS (vyrábí 6 % světové produkce palmového oleje)
- zemědělci v jedenácti vesnicích oblasti Tayan Hulu ve vladařství Sanggau, provincie Západní Kalimantan v Indonésii

Co se stalo:

- V polovině devadesátých let společnost PT MAS přichází vyjednávat se zástupci komunity o přeměně jejich pozemků na plantáže na palmový olej.
- Obyvatelům je oznámeno, že za každých 7,5 hektarů půdy, které pronajmou, obdrží 2 hektary nazpátek, osázené olejovými palmami. (Většinou obdrželi okolo 1,2 hektaru, což pro obživu nestačí.)
- Společnost slíbila vystavět domy, školy, zdravotní kliniku a vodovod. Podle komunit nebyla většina slibů splněna.
- Původní nájemní smlouvy stanovovaly, že se obyvatelé vzdávají své půdy na 35 let. Nyní obyvatelé zjistili, že pozemky by se po 35 letech měly vrátit vládě, nikoli jim, a že vláda může prodloužit nájemní smlouvu společnosti PT MAS až na 95 let bez konzultace s obyvateli.
- V roce 2007 společnost PT MAS navrhla různá řešení konfliktu, která ovšem nebyla v souladu s podmínkami původní smlouvy a neuznávala nárok komunit na půdu. Spor nadále pokračuje.

„Vyděláváme 31 000 rupií (asi 69 Kč) za den. Kuře stojí 40 000 rupií a je snadné se dopočítat, že nemáme šanci si koupit dostatek potravin. Pro nás je drahá dokonce i rýže, kterou jsme si před plantážemi na palmový olej pěstovali sami. Než přišel palmový olej, některé z našich dětí dokonce chodily na univerzitu. Dnes je velmi složité, aby dokončily alespoň základní školu.“

farmář z Tayan Hulu z Indonésie

Případová studie: Uganda

Více než dvacet tisíc lidí tvrdí, že byli vystěhováni ze svých domovů a pozemků v oblastech Kiboga a Mubende bez nároku na finanční náhradu nebo náhradu za pozemky. Vystěhování byli za účelem uvolnění půdy pro plantáže společnosti New Forest Company z Británie.

Kdo je zapojen?

- obyvatelé oblastí Kiboga a Mubende
- britská společnost New Forest Company (NFC)
- The Ugandan National Forestry Authority (NFA; Ugandský lesnický orgán)

Co se stalo:

- Více než 20 000 lidí bylo vystěhováno bez kompenzace nebo náhradních pozemků, aby uvolnili místo plantážím firmy NFC.
- Ugandský lesnický orgán udělil povolení firmě NFC v roce 2005 a schválil odsun tehdejších obyvatel, který se uskutečnil v únoru 2010 v okrese Mubende a mezi rokem 2006 a červencem roku 2010 v okrese Kiboga. Lidé, kteří zde žili, byli podle nich ilegálními vetřelci, a jejich vystěhování bylo tedy oprávněné.
- Firma NFC tvrdí, že hospodaří udržitelně a společensky odpovědně, vytváří pracovní příležitosti a staví školy a zdravotní zařízení, čímž podporuje rozvoj komunity.
- Místní obyvatelé věří, že mají plné právo na území, které obývali.
- Obě komunity případ přednesly před ugandským nejvyšším soudem, aby bránily svá práva. V obou případech došel nejvyšší soud k závěru, že obavy komunit jsou oprávněné a vystěhování neschválil.
- Firma NFC rozhodnutí soudu nedodržela a přistoupila k vystěhování obyvatel.
- Mnozí obyvatelé tvrdí, že byli vystěhováni násilně. Domy byly spáleny, úroda zničena a dobytek poražen.
- Firma NFC odmítá svou účast na vystěhování nebo násilí. Podle nich všichni obyvatelé své domovy opustili dobrovolně a pokojně.
- Firma NFC také prohlásila, že náhrada za pozemky náleží jen těm, kteří jsou schopni svá práva na půdu dokázat. V tom případě by nápravu za své ztracené domovy obdrželo celkem 31 rodin.

„Veškeré naše plantáže byly vykáčeny – přišli jsme o banány a manioky. Přišli jsme o vše, co jsme měli. Dělníci společnosti nás napadali – bili lidi a vyhrožovali jim. Ani teď nám nedovolí vrátit se hledat věci, které jsme tam nechali. Byla jsem vyděšená – řekli mi, že jestli neodejdeme, zbijí mě.“

Christine, 40 let, žila ve vesnici Kayindiyindi v okrese Kiboga, Uganda

Případová studie: Jižní Súdán

V Jižním Súdánu je drobné zemědělství hlavním zdrojem obživy pro 80 % obyvatel. Konflikty o vodu a půdu jsou zde běžné a představují problém pro stabilitu a rozvoj země. Mezi lety 2007 a 2010 cizí společnosti, vlády a jednotlivci chtěli nebo získali nejméně 2,64 milionů hektarů pozemků pro zemědělské účely, produkci biopaliv a lesnické projekty. Rozloha tohoto území odpovídá velikosti Rwandy a představuje téměř 10 % celkové rozlohy Jižního Súdánu.

Kdo je zapojen?

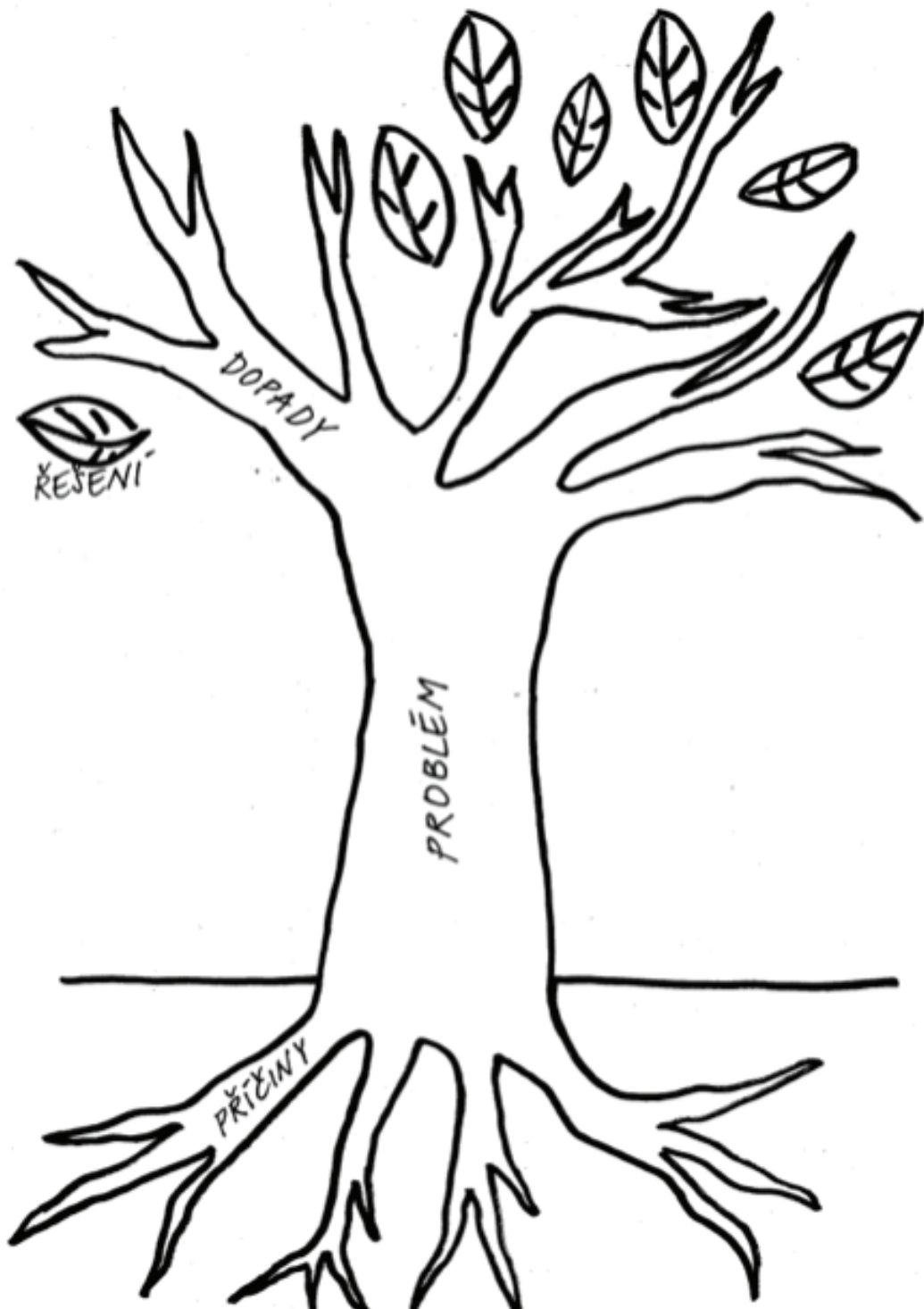
- společnost Nile Trading and Development (NTD) z USA
- družstvo Mukaya Payam
- komunita Mukaya Payam, obývající oblast Lainya v Jižním Súdánu

Co se stalo:

- V roce 2008 společnost NTD uzavřela nájemní smlouvu na 49 let s družstvem Mukaya Payam, které tvrdilo, že zastupuje komunitu Mukaya Payam. Pronajato bylo 600 000 hektarů plodné půdy v kraji Lainya. NTD své plány s půdou blíže nepopsala.
- Podle obyvatel není družstvo Mukaya Payam právně registrované, nemá žádnou kancelář, nereprezentuje komunitu a je pouze smyšlenou organizací.
- Obyvatelé tvrdí, že je družstvo nezastupovalo.
- Společnost NTD uvedla, že jen přijala nabídku. Chápala situaci tak, že družstvo Mukaya Payam je to stejné jako komunita Mukaya Payam.
- Britská organizace Oxfam se domnívá, že druh obchodu, rozloha půdy v nájemní smlouvě a tradice vlastnictví půdy komunitami v Jižním Súdánu měly přimět společnost NTD k tomu, aby situaci ověřila.
- Komunita organizovala zpočátku úspěšnou kampaň proti nájemní smlouvě se společností NTD. Vláda se ve sporu postavila na stranu komunity.
- Společnost NTD dohodu neuskutečnila a na půdě neproběhly žádné práce.
- Podle sčítání lidu v roce 2008 je živobytí obyvatelstva kraje Lainya z velké části závislé na zemědělství. Kvůli nájemní smlouvě s NTD by se komunita Mukaya Payam vzdala práva na: využívání dřeva na pronajatém pozemku; kácení současného lesního porostu; pěstování a sklizeň rychle rostoucího stromu *Megafolia-paulownia*, palem na palmový olej a dalších dřevin.

Strom problému:

- Strom překreslete na velký papír.
- Jako problém vepište „zabírání půdy“.
- Žáci mohou pracovat ve skupinách nebo vytvořte jeden strom za celou třídu.
- Do příčin pak nechte žáky vpisovat všechny možné příčiny tohoto problému, dopady (na jednotlivce, společnost, přírodu) a řešení, která budou žáky napadat.
- Zkuste žáky vést k tomu, aby se navrhovaná řešení vztahovala k příčinám problému pojmenovaným v kořenech stromu.

PŘÍLOHA 4

AKTIVITY OD UČITELŮ

NÁZEV EPIZODY	PODPŮRNÉ AKTIVITY S GLOBÁLNÍM ROZMĚREM	AKTIVITY OD UČITELŮ
Epizoda 0 Příprava na příběh	Proč mají lidé hlad Z čeho je pizza? Kvalitní, levné, nebo šetrné? Kus půdy	Kdo je to zemědělec? (9–11 let)
Epizoda 1 Naše plodina	Jak to roste	Skryté rostliny (9–11 let)
Epizoda 2 Kdo v komunitě žije?	Plavba do nové země Komunita	Než se stanu... (9–11 let)
Epizoda 3 Období sklizně		
Epizoda 4 Jak obchodujeme?	Co je fér? Obchod	Rodinný rozpočet (9–11 let) Kolik stojí? (10–11 let)
Epizoda 5 (2.–3. třída) Nic takového jsme v životě neviděli!		
Epizoda 5 (4.–5. třída) Přijíždí cizinec	Proč je půda důležitá?	
Epizoda 6 (2.–3. třída) Laboratoř entomologů		
Epizoda 6 (4.–5. třída) Dopis	Pozor – zábor! Kus půdy	
Epizoda 7 Oslava udržitelných rozhodnutí		

KDO JE TO ZEMĚDĚLEC?

Autorka: Lenka Spáčilová

Téma: jak vypadá zemědělec a co tato profese obnáší

Cíle:

- Žáci sdílejí své představy o tom, jak vypadají a pracují zemědělci a jaký je jejich životní styl.
- Žáci porovnávají podobnosti a odlišnosti života zemědělců v různých částech světa.
- Žáci získávají konkrétnější představu o tom, co obnáší profese zemědělce, a formulují další otázky.

Zařazení v příběhu: přípravná fáze

Pomůcky:

- vytištěné fotografie, nůžky, lepidlo, psací potřeby, papíry A3, fotoaparát

Čas: 2 vyučovací hodiny

Doporučený věk žáků: 9–11 let

Postup:

- Vytiskněte si fotografie, na kterých jsou lidé zabývající se zemědělstvím, například pracovník na rýžovém poli, sběračka na čajové plantáži, řidič traktoru nebo kombajnu, zahradník se zeleninou, pěstitelka květin, včelař, pastevec dobytka apod. Volte osoby různého věku a pohlaví a z různých koutů světa. Nabídněte rozmanitý pohled na to, jak mohou zemědělci vypadat a pracovat. Zkuste se vyhnout podpoře stereotypů (i zemědělec např. z Ugandy může používat traktor nebo jiné technologické vymoženosti, a naopak zemědělec z ČR může využívat tradiční zemědělské postupy bez důrazu na moderní technologie). Doporučujeme, abyste si o člověku na fotografii zjistili co nejkonkrétnější informace a v závěru aktivity je žákům sdělili.
- Z fotografií vyrobte puzzle. Jednotlivé obrázky rozstříhejte na několik částí. Z každé rozstříhané fotografie si ponechte jeden dílek, ostatní kousky rozmístěte po třídě. Úkolem žáků bude najít všechny dílky jedné fotografie a znovu z nich seskládat celistvý obrázek postavy zemědělce.
- Rozdělte žáky do skupin podle počtu rozstříhaných fotografií. Každá skupinka dostane jeden z dílků, které jste si nechali. Budou tak vědět, jaké puzzle mají seskládat. Hotový obrázek žáci nalepí doprostřed přiděleného papíru.
- Vyzvěte žáky, aby se nad osobou na obrázku zamysleli. *Kdo to je? Z jakého prostředí asi pochází? Jak asi vypadá jeho/její běžný den? Jaké činnosti jsou spjaté s jeho/její prací? Co za nástroje potřebuje ke své práci? Jak tráví volný čas?*
- Nechte žáky diskutovat, zapisovat a kreslit své myšlenky v podobě hesel na papír kolem fotografie. Procházejte mezi nimi a pomáhajte jim dalšími otázkami. Po chvíli jim řekněte, aby si pro ostatní připravili krátkou prezentaci této osoby. Zdůrazněte, že prezentace nemusí být jen slovní, mohou použít i dramatizaci.
- Skupinky prezentují ostatním vlastní představy o „svém“ zemědělci. Po každé prezentaci se zeptejte třídy: *Co si myslíte vy o této osobě? Jaké jsou vaše představy? Souhlasíte/nesouhlasíte? Chcete něco doplnit?* Žáci mohou reagovat a doplňovat nebo dopisovat další informace. Žáků se také vyptávejte, na základě čeho tak usuzují, proč si „to“ myslí. Zjistíte tak, jaké mají představy o profesi a životě zemědělců, a můžete na to reagovat v další práci.
- Žáci se vrátí zpět do skupin a diskutují nad těmito otázkami: *V čem se práce a životní styl našeho zemědělce shoduje s jinými zemědělci? Popř.: V čem se profese zemědělce výrazně odlišuje od jiných profesí? Co dalšího bychom se potřebovali o profesi zemědělce dozvědět?* Na list papíru se pak pokusí formulovat definici popisující zemědělce: „Zemědělec jen ten, kdo...“ (žáci by měli vycházet ze zjištěných informací, ze společných znaků).
- Na závěr vytvoří každá skupinka sochu zachycující zemědělce v nějaké typické pozici. Vy tuto sochu vyfoťte. K fotografii přilepte vytvořenou definici.

Doporučení:

K definicím a fotografiím živých soch zemědělců se můžete vrátit v pozdějších epizodách příběhu a porovnat, jak se představa žáků o zemědělciích a jejich životě proměnila. Žáci mohou například znovu vytvořit živé sochy a porovnat je s fotografiemi, doplnit či přepsat definice apod.

SKRYTÉ ROSTLINY

Autorka: Lenka Spáčilová

Téma: rostliny a jejich využití v životě člověka

Cíle:

- Žáci hledají a uvedou příklady produktů, které v sobě obsahují rostlinnou složku.
- Žáci objasní využití různých částí užitkových rostlin pro různé účely.
- Žáci prohlubují své povědomí o tom, jaký význam mají rostliny a výrobky z nich pro běžný život člověka.

Zařazení v příběhu: příprava k epizodě 1 – Naše plodina

Pomůcky:

- pracovní list s názvy obchodů (příloha 1), psací potřeby

Čas: 1–2 vyučovací hodiny

Doporučený věk žáků: 9–11 let

Postup:

- Uveďte aktivitu například takto: *Rostliny se nacházejí všude kolem nás. Většinou si je představíme na záhoncích zahrad či na polích. Jsou však situace, kdy si na první pohled ani nevšimneme, že se setkáváme s rostlinou. V pracovním listě jsou uvedeny názvy pěti obchodů. Dokresli nebo dopiš do každého obchodu zboží, ve kterém najdeme něco z rostlin. Například abych si mohla koupit rohlík, bylo třeba k jeho výrobě použít určité rostliny, k výrobě parfému byla potřeba zase jiné rostliny...*
- Nabídněte žákům vlastní prostor: *Poslední pole v pracovním listě zůstalo zatím nevyplněno. Sami navrhněte název obchodu nebo místa, kde se v běžném životě „skryté“ objevují rostliny. Pokuste se uvést příklad, který zde ještě nebyl.*
- Rozdejte žákům pracovní list a nechte je několik minut pracovat samostatně. Poté sdílejte nápady. Vyzvěte žáky, aby uváděli k jednotlivým obchodům názvy výrobků. Návrhy můžete zapisovat na tabuli. Žáci se mohou inspirovat od ostatních. Pokud nějaký důležitý výrobek nezazněl, zmiňte jej vy.
- Následuje práce ve dvojicích či menších skupinkách. Žáci na řádky dopisují, jaká rostlina se v daném výrobku vyskytuje a která část rostliny byla využita. Příklad: *Rohlík se vyrábí z mouky. Mouku získáme mletím zrněk/obilky (plodů) pšenice či žita. K výrobě parfému jsme použili květů jasmínu, fialky...*
- Společně pak o poznatcích diskutujte: *Co jste se dnes o rostlinách naučili? Co pro vás bylo nové či překvapivé? Ptejte se. Ujistěte se, že si žáci uvědomují i jiné využití rostlin než v potravinářství. Odkazujte na využití různých částí těla rostlin.*

Doporučení:

U některých výrobků se rostlinný původ žákům opravdu těžko určuje. Je možné vyhodnocení aktivity odložit a nechat žáky, aby si doma výrobky prohlédli nebo přinesli do školy obaly výrobků, nastudovali informace v encyklopediích či na webu. Pro potřeby příběhu je také dobré věnovat se těmto otázkám: *Lze jednu rostlinu využít více způsoby? Jak tyto produkty získáváme? Děje se to vždy ve stejnou dobu?*

PŘÍLOHA 1

ODĚVY

CUKRÁRNA

DROGERIE

BENZINOVÁ
PUMPA

PET SHOP

NEŽ SE STANU...

Autorka: Lenka Spáčilová

Téma: k výkonu profese je třeba určité vzdělání a délka studia

Cíle:

- Žáci objevují souvislosti mezi vzděláváním a výkonem budoucí profese.
- Žáci přemýšlejí nad tím, jakou profesi by v budoucnu mohli sami vykonávat a co k tomu budou potřebovat.
- Žáci zjišťují, jakou profesi vykonávají jejich blízcí a jaké k tomu potřebovali vzdělání.

Zařazení v příběhu: epizoda 2 – Komunita

Pomůcky:

- pracovní list (příloha 1), psací potřeby, velké papíry, přístup na internet

Čas: 2 vyučovací hodiny

Doporučený věk žáků: 9–11 let

Postup:

- Vyzvěte žáky, aby se postavili do prostoru a pomocí pantomimy dramatizovali povolání, která zadáváte. Volte rozmanité profese různé odbornosti.
- Na velké papíry napište: SŠ s výučním listem / SŠ s maturitou / vysoká škola. Společně se pokuste najít vysvětlení těchto pojmů a uvést příklady. Žáci dopisují profese, které souvisejí s tímto typem dosaženého vzdělání. Rozvedte debatu nad otázkami: *Musí člověk celý život dělat jen jednu profesi? Může se stát, že člověk pracuje v oboru, na který nemá školu?* (Např. vysokoškolák může dělat manuální práci, pro kterou své vzdělání vlastně nepotřebuje, herec nemusí mít DAMU apod.)
- Rozdejte žákům pracovní list. Nechte je vyplnit na internetu dotazník, který jim podle zájmů doporučí několik profesí. Jednu z nich si pak vyberou a promyslí si, jak by ji dramatizovali – pomocí sochy. Žáci pak prezentují sochy ostatním a společně hádají profese.
- Žáci se pokusí v pracovním listu vyplnit část „Co mě asi čeká?“ údají o přípravě na jimi zvolenou profesi. Vy zatím rozmístíte v prostoru třídy listy s nápisy ano/ne/nevím.
- Společně sdílejte zapsané informace. Vyzvěte žáky, aby se postavili k listu papíru, který je jejich odpovědí na otázku: *Navštěvuješ základní školu? Navštěvoval/a jsi mateřskou školu? Bude pro výkon tvé profese třeba navštěvovat ... školu?* Vyptávejte se jednotlivých žáků: *Jakou sis vybral/a profesi, když říkáš, že bude/nebude třeba navštěvovat ... školu?* Vybídněte žáky, aby pomohli s rozhodnutím těm, co stojí u odpovědi „nevím“.
- Zadejte žákům za domácí práci dokončení pracovního listu. Jejich úkolem bude vybrat si někoho ze svých blízkých a v roli reportérů je vyzpovídat. Zdůrazněte, že získané údaje budou sloužit pouze jim, že je nebudou muset prezentovat veřejně, pokud nebudou chtít. Po vyhotovení úkolu proveďte jen krátkou reflexi: *Jaké pro vás bylo informace zjišťovat? Zjistil/a jsi nějakou novou nebo překvapivou informaci?*

Doporučení:

Při vytváření postav jsme narazili na ne zcela reálné představy o výkonu určitých povolání (lékař nepotřebuje VŠ, je mi 18 let a jsem lékařkou). Tato aktivita měla směřovat k tomu, aby si žáci dokázali lépe představit, že každá profese je výsledkem nějakého procesu vzdělávání. A to nějakou dobu trvá. Zároveň je dobré poukázat na to, že lidé během života mohou své povolání měnit, requalifikovat se či pracovat mimo obor své působnosti.

Také se ukázalo, jak málo jsou žáci informovaní o práci svých rodičů. Uvědomuji si, že pracovní list může na někoho působit jako ohrožující (citlivá) data. Proto jsme tuto aktivitu veřejně nevyhodnocovali. Záměrem bylo „udělat si jasno u svých blízkých“.

PŘÍLOHA 1

Na webových stránkách Průvodce světem povolání www.gwo.cz se nachází „Dotazník zájmů“. Vyplň jej a zjisti, jakou profesí by ti doporučili.

	Co mě asi čeká?	Jak to má můj dospělák?
Profese		
Kam všude... (bylo/bude třeba chodit)	mateřská škola základní škola SŠ s výučním listem SŠ s maturitou vyšší odborná škola vysoká škola	mateřská škola základní škola SŠ s výučním listem SŠ s maturitou vyšší odborná škola vysoká škola
Délka studia (počet let ve škole)		
Bude/bylo třeba se po skončení školy ještě vzdělávat? Proč?		

Zjistil/a jsem, že můj dospělák:

ke své práci potřebuje

.....

.....

na jeho práci se mu :)

.....

.....

na jeho práci se mu :(

.....

.....

Ještě přidává pár zajímavostí o své profesi (něco velmi originálního):

.....

.....

RODOKMENY / THE FAMILY TREES

Autorka: Petra Turečková

Téma: propojení rodin z příběhu s výukou angličtiny – My family

Cíle:

- Žáci vytvoří rodokmen rodiny z příběhu.
- Žáci aktivně používají přivlastňovací zájmena (Possessive adjectives), přivlastňovací 's (Possessive 's) a slovní zásobu tématu My family.

Zařazení v příběhu: epizoda 2 – Kdo v komunitě žije

Pomůcky:

- psací a výtvarné potřeby, fotografie žáků v rolích farmářů, provázek (pásky krepového papíru), pracovní list, učebnice AJ Project 1 (není nutné)

Čas: 2–3 vyučovací hodiny (dle toho, zda zařazujeme výtvarnou činnost s dokreslováním portrétu)

Doporučený věk žáků: 10–11 let (žáci 5. ročníku)

Slovní zásoba / vocabulary: mother, father, sister, brother, uncle, aunt, daughter, son, granddad, grandmother, husband, wife, nephew, brother in law, sister in law

Gramatika / Grammar: Possessive adjectives: my, your, his, her, our, their

Possessive 's: mother's, father's, Tom's...

Postup:

- Vyzvěte žáky, aby se seskupili do rodin podle svých rolí a vzali si své portréty. Mohou to být fotografie, kresby či jejich kombinace. Dejte jim k dispozici také provázek nebo pásky nastříhaného krepového papíru, který je pružný a nebude se trhat.
- Nyní jim zadejte, aby si sestavili své rodokmeny. Pokud vyvstane otázka, co je to rodokmen, nechte žáky o tomto termínu diskutovat a vyhledat ho ve slovníku nebo na internetu. Nabízí se zde také možnost propojit učivo vlastivědy o historii naší země a královských rodokmenech. Nahlížejte na práci žáků, ale je dobré, aby pracovali co nejvíce sami. Při nejasnostech využívejte kladení otázek, které by je navedly tím správným směrem. Příklad: *Jsi Lukášův syn? Je Monika opravdu tvoje manželka? Kdo je tvůj bratranec?* Žáci spojují fotografie provázky nebo úzkými pásky krepového papíru, a vytvářejí tak jasné linie příbuznosti.
- Po skončení práce nechte každou rodinu své dílo obhájit a prezentovat ostatním.
- Jako kontrolu pochopení a naslouchání se dotazujte dalších rodin kontrolními otázkami, na které by vám měli co nejlépe a nejvýstižněji odpovídat.
- Na tuto aktivitu, která probíhá v českém jazyce, máte možnost navázat prací v hodinách angličtiny (jiného jazyka). Dejte žákům za úkol vytvořit tabulku psanou anglicky (jiným jazykem), která bude splňovat 2 kritéria.
Vytvořte tabulku s následujícími informacemi: / Make a table about yourself with:
1) *tvé jméno / your name*
2) *3 věty s informacemi s užitím probírané gramatiky Possessive 's a Possessive adjectives / 3 sentences using Possessive 's and Possessive adjectives*
- Dejte žákům příklad, popř. poproste o jejich návrhy příkladových vět, které si zapíšete na tabuli či na jiné viditelné místo.
I'm Tom's mother. David is my father, Johnny is my uncle. I'm Klara's husband...

- Při tvorbě příkladových vět s dětmi kontrolujte dodržování nastavených kritérií.
- Příklad tabulky

My name's David Albert.
I'm Klara's husband.
I'm John's brother.
Kuba is my cousin.

- Vzniklé tabulky připevněte pod portréty v rodokmenu a nechte žáky, aby o sobě hovořili (s pomocným textem na kartičce). Pokud o sobě hovoří v identitě farmáře, měli by mít u sebe zástupnou rekvizitu.

Doporučení:

Všechny aktivity můžete kreativně obměňovat a stejně tak pracovní listy. Jistě se vám osvědčí propojení učiva o rodině s příběhem nejen z možných složitých rodinných situací reálného života žáků.

RODINNÝ ROZPOČET

Autorka: Karla Černá

Téma: žáci hledají, z jakých položek se skládá rodinný rozpočet na měsíc, a porovnávají rozpočty jednotlivých rodin

Cíle:

- Žáci hledají pravidelné položky rodinných rozpočtů.
- Žáci s pomocí rodičů znázorňují jednotlivé položky rozpočtů svých rodin na kruhovém grafu.
- Žáci se učí rozlišovat nutné položky rozpočtu a položky, kterých se lze krátkodobě nebo i dlouhodobě vzdát či je omezit.
- Žáci srovnávají rozpočty jednotlivých rodin a diskutují o rozdílech.

Zařazení v příběhu: epizoda 4 – Jak obchodujeme; hodina slouží k reálnějšímu náhledu na potřeby rodin a na rodinné rozpočty

Pomůcky:

- kruhy, které jsou členěné na deset výsečí

Čas:

- 1 vyučovací hodina pro přípravu ve škole
- práce dětí doma s rodiči
- 1 vyučovací hodina pro porovnávání výsečí kruhů

Doporučený věk žáků: 9–11 let

Postup:

- Vytvářejte s žáky společný seznam, do čeho rodiny pravidelně investují, a vytvářejte tematické celky. Příklad: drogerie (toaletní papír, úklidové prostředky...), splácení (půjčky, hypotéky...), cestování (náklady na auto, jízdné do školy a práce...), spoření atd.
- Seznam omezte na 5–10 položek, které se vyskytují ve všech nebo ve většině rodin. Tento seznam si žáci přepíšou.
- Dejte žákům kruhový graf s deseti výsečemi a sdělte jim, že celý kruh jsou veškeré výdaje, které rodina vydá za měsíc. Nezáleží na výši vydané částky. Společně s rodiči žáci vyznačí, jak velkou část prostředků vydají na jednotlivé domluvené položky ze seznamu (např. drogerie, splácení, cestování...).
- Následující den ve škole nechte děti kruhový graf rozstříhat na jednotlivé části podle oblastí a ty pak porovnávejte mezi sebou. Podněcujte mezi žáky diskuzi o tom, jak je možné, že výseče mají různou velikost.
- Můžete diskutovat i o tom, jak si myslí, že by vypadaly tyto grafy rodin žijících v jiných zemích a podmínkách.
- Porovnávejte výsledky s rozpočty vašich rodin z příběhu.

Doporučení:

- Kruhy určené pro porovnávání musejí mít stejnou velikost.
- S dětmi mluvte o tom, že není vhodné znázorňovat přímo částky, ale pouze poměr na základě kruhového grafu.
- Je vhodné napsat rodičům dětí dopis, v němž jim vysvětlíte, co budete s žáky dělat, co je cílem a že se samozřejmě nebudete zabírat tak intimní záležitostmi, jako je částka, s kterou rodina hospodáří. Zdůrazněte, že je pro vaši práci ve třídě důležitý poměr jednotlivých položek.

KOLIK STOJÍ?

Autorka: Petra Turečková

Téma: pronikáme do problematiky obchodování a desetinných čísel

Cíle:

- Žáci ocení jednotlivé části rostliny a produkty z ní vyrobené.
- Žáci vyvodí a procvičí sčítání a odčítání desetinných čísel.

Zařazení v příběhu: epizoda 4 – Jak obchodujeme?

Pomůcky:

- psací a výtvarné potřeby, model rostliny z příběhu, obaly od různých produktů (sešity)

Čas: 2–3 vyučovací hodiny

Doporučený věk žáků: 10–11 let (žáci 5. ročníku)

Postup:

- Rostlina z příběhu vám může posloužit i v hodinách matematiky. Pokud rostlinu ještě nemáte popsanou informacemi o využití jejích jednotlivých částí, učiňte tak. Pomůže vám to při oceňování nejen částí, ale i produktů, které se z ní ve vašem příběhu vyrábějí. Budete mít s dětmi názornou pomůcku, ke které budete pouze přiřazovat cenovky. Nechte žáky nejprve vymyslet základní množství částí a výrobků pro trh. Příklad: kořen 1 g, stonek 1 ks, semena 10 dkg, voňavka 10 ml. Dětem mohou pomoci obaly od různých výrobků, které si přinesou nebo které jim poskytnete. Gramáže reálného zboží na obalech jim pomohou zůstat v rovině reality při počítání na smyšlené rostlině.
- Žáci mohou pracovat jako jeden tým nebo rozdělení do skupin. Záleží na tom, jak početný máte kolektiv. K údajům o základních jednotkách již budete vymýšlet ceny. Během oceňování zboží se možná dostanete do živých diskuzí. Je vhodné žáky nechat a pouze je usměrňovat dotazy, které jim pomohou udržet myšlenky v rovině reálných cen a reálného poměru cena za surovinu/výrobek. Příklad: *Je možné, aby 10 ml surové tekutiny z rostliny mělo vyšší cenu než 10 ml parfému z něj vyrobeného?*
- Můžete dětem nabídnout pár příkladů cen surovin a výrobků z nich. Jistě se nabídne debata o tom, co vše navyšuje cenu výsledných produktů, co je následně zlevňuje atd. Tím se dostanete k dalším otázkám rozvíjejícím finanční gramotnost.
- Po dokončení této aktivity můžete vytvořit přehledné ceníky, které využijete v dramatickém vstupu 3 – Tržiště i v běžných hodinách matematiky (procvičování jednotek obsahu, objemu, operace s desetinnými čísly, rozvoj finanční gramotnosti). Můžete chodit na „nákupy“ a počítat, kolik utratíte, můžete si hrát na prodejce a počítat, kolik utržíte. Můžete tržiště, při kterém se žáci budou střídat v rolích prodejců a nakupujících, zařazovat do matematiky častěji.

Poznámka:

Před samotným počítáním jsme si vymysleli vlastní měnu manu, která se skládá ze 100 kaičů. Kromě vlastní měny si žáci vyrobili i své bankovky. Průběžně zařazujeme počítání v naší měně – v manách – a manipulaci s těmito bankovkami. Již při prvním sčítání ve vlastní smyšlené měně došlo u většiny žáků ke správnému vyvození principu sčítání desetinných čísel.

1 barel biopaliva = 30 M
1 kg Mouky = 10 M
10 dkg soli = 6 M
1 dcl sladidla = 54,90 M
140 g chipsů = 23 M
1 kg Medu = 35 M
15 ml vonných vky (šplichací) = 23 M
160 g Léků = 14 M

Kořen - 1 q = 20 M
Stonek - 1 ks = 5 M
Semena - 10 dkg = 3 M
Sladká tekutina - 1 dcl = 49,90 M
List - 1 ks = 4 M
Květ - 1 ks = 20 M
Plod - 1 ks = 7 M

Doporučené zdroje a metodické příručky k tématu potravin a půdy

- *Nápadník na téma environmentální aspekty potravin*. Lipka 2014.
- *Bohouš a Dáša na stopě hladu. Člověk v tísni*, o. p. s., 2012.

Další zdroje informací:

- Bedrník 2/2009 (Půda)
- Bedrník 10/2012 (Potraviny)
- Jihomoravské ekolisty 1/2014 (50 odstínů půdy)
- Glopolis – nezávislé analytické centrum zaměřující se na globální výzvy a roli ČR (na webu najdete mnoho informací o tématech hladu, potravin, ekonomických souvislostí)
Dostupné z: <http://glopolis.org/cs/clanky/pravo-na-potraviny/>
- *Zábory půdy v Africe: hrozba pro potravinovou bezpečnost*. Glopolis 2011.
- *Zábory půdy – hrozba, ale i příležitost*. Bosáková L.
- Informace o kauze automobilky v Nošovicích
Dostupné z: <http://www.eps.cz/resime/pripad/nosovice-pribeh-automobilky-na-zelene-louce>
- Behind the Brands – interaktivní web, jenž ukazuje, které potravinové společnosti vlastní které značky a jak jsou odpovědné v hospodaření s půdou, vodou, ve vztahu ke klimatu a jak dodržují lidská práva (v angličtině)
Dostupné z: <http://www.behindthebrands.org/>
- No Land. No Food. No Life – interaktivní web obsahující videa, která ukazují případy zabírání půdy v různých částech světa (v angličtině)
Dostupné z: <http://nolandnofoodnolife.com/>

Tato publikace byla vytvořena s finanční podporou Ministerstva zahraničních věcí ČR v rámci Programu zahraniční rozvojové spolupráce.